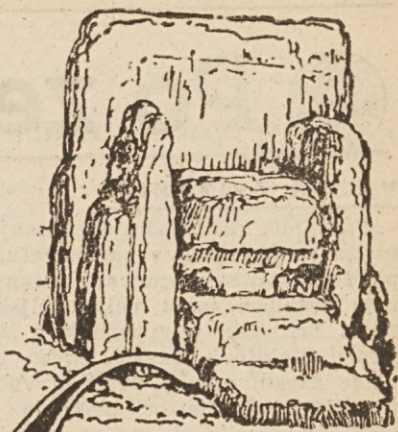

Koroška

Izdaja:
BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cena:
za naročnike mesečno 90 grošev
posamezna številka 25 grošev

kronika

Leto III.

Celovec, 7. februarja 1947

Številka 6

Poklic

Kadar govorimo o mladini, o njenih težavah pa tudi o njenih nalogah, se ne moremo ogniti enega najvažnejših vprašanj mladega človeka: vprašanja bodočega poklica.

Ljudje po mestih o tem veliko razpravljajo, kakšnega posla se bodo lotili njihovi doraščajoči otroci. Nasprotno se pa po kmečkih družinah o teh rečeh le malo kdaj govori. Eno in drugo je kaj lahko razumljivo! Mestni otrok (tudi otrok tovarniškega delavca) nima v vsej ljubi mladostni dobi nobenega drugega resnega opravila, kakor pripravljati se po šolskih učilnicah za svoj bodoči življenjski cilj. Po mestih in industrijskih krajih je tudi razmeroma dobro preskrbljeno za razne strokovne šole vseh vrst. Nič takega in podobnega ne najdemo na deželi, katero imamo pri naših razpravljanjih redno v mislih. Kmečki otrok pri količkaj obsežnejšem zemljišču od mladih nog pa notri do polne dozorelosti, nima posebnih prilike, da bi se pripravljajal za drug poklic, kakor za poklic kmeta oz. kmečke gospodinje.

Je res težava, poslati otroka — ali kar več otrok — v mesto in strokovne šole in v razne obrti, to je draga stvar, ki jo mala ali srednja kmetija ne more preresti. Pa je vključ vsem resničnim težavam treba, nujno treba iskati in tudi najti izhod iz teh težav. Slovenci na Koroškem se nikakor ne moremo in ne smemo omejevat le na isto kmečki poklic, ako se hočemo kot narod ohraniti. Narod, in tudi del naroda v kaki pokrajini, se kot tak more ohranjati le pod pogojem, če je trdno zasidran vsaj v vseh glavnih poklicih, ki obstojajo v okviru peterih stanov: kmečkega, obrtniškega, trgovskega, industrijskega in izobraženskega. Če to ni izvedljivo, postane narod okrnjen in polagoma ni več zmožen živeti svoje samolastno narodno življenje. Podoben postane okleščnemu drevesu.

V skrbi za bodočnost naroda v tej deželi, moramo posvetiti mnogo več pozornosti kot doslej poklicnim vprašanjem slovenske kmečke mladine na Koroškem.

Ali ste, ljubi bralci, že kdaj izčrpneje razmišljali, kaj pomeni beseda »poklic«? imamo jo namreč zelo pogosto na jeziku, ali pojmi o nji so dokaj nejasni in zmedeni.

V prvi vrsti moramo poudariti, da poklic ni isto kot stan. Poklic je veliko, stan pa malo.

Poklic je ožja in bolj določena zajednica onih ljudi, ki si na enak način služijo svoj vsakdanji kruh. Jedro in osnova poklica je snovnega (materialnega) značaja. Temeljni pomen poklica je vzdrževanje eksistence na pošten način. Z drugo besedo: njegovo poklicno delo ne sme biti nikomur v škodo, pač pa naj bo socialno koristno.

Se nekaj je za poklic materialne strani važno. Nekdo se v svojem življenju lahko ukvarja z različnimi pridobitnimi posli. Vendar smatramo za njegov poklic tisto njegovo stalno in temeljno življenjsko opravilo, ki mu omogoča redno vzdrževanje. Začasni in prehodni opravki niso še poklic.

Katere so pa duhovne (ali idealne) potrebe poklica?

Najprej je duhovnega značaja pri poklicu to, da čutiš do takega in takega opravila prav posebno nagnjenje. Za pravi poklic, ki to ime zasluži, je nagnjenje in veselje prav bistvenega pomena. Ta pomen izraža že beseda »poklic«, ki pride od poklicati. Nekaj človeka v notranjosti pokliče; nek notranji glas je to, ki ga je dal človeku v dušo sam Stvarnik. Tako bi lahko rekli, da je poklic, ki se mu človek posveti z notranjim nagnje-

Potek londonske konference

Dr. Gruber odgovarja na vprašanja

London (INS). V sredo dopoldne je zunanji minister dr. Gruber odgovoril na več vprašanj, ki so mu jih stavili zastopniki zunanjih ministrov v Londonu. Britanski zastopnik Hood je vprašal: »Ali zahteva Avstrija nemško imovino, predvsem ono, ki je industrijskega značaja. Če ja, ali zahteva v tem slučaju tozadevno klavzulo v mirovni pogodbi, ali namerava rešiti ta problem z neposrednimi pogajanjmi?«

Na to vprašanje je dr. Gruber odgovoril: »Avstrija je mnenja, da tozadevna klavzula v mirovni pogodbi ni potrebna. Mi želimo od namestnikov zunanjih ministrov le ugotovitev, na kakšni osnovi bo naša pravica do nemške imovine priznana.«

Za Mr. Hoodom je sovjetski zastopnik Gusev stavil sledeče vprašanje: »Od konca vojne se nahaja v Avstriji 536 tisoč inozemskih fašistov, medtem ko je bilo pred priključitvijo v Avstriji 98 tisoč vpisanih članov ilegalne nacistične stranke. Kaj je ukrenila Avstrija proti tem osebam?«

Dr. Gruber je odgovoril: »Pristojne oblasti trenutno obravnavajo 66 tisoč slučajev. Med temi jih je bilo 26 tisoč nazonjenih sodišču, okrog 5472 oseb je bilo že obsojenih, med tem ko razprava proti 2 tisočem oseb še traja. Obsodba je bila izrečena proti 2307 osebam, med njimi jih je bilo 30 obsojenih na smrt. Samo v 423 slučajih je bila izrečena oprostitev.

Gusev: »Kakšno stališče bo zavzela Avstrija napram preseljenim osebam v Avstriji, med katerimi so pripadniki madžarskih puščičastih križarjev, srbskih četnikov in hrvaških ustašev?«

Dr. Gruber: »Načelno moram ugotoviti, da je podzela Avstrija vse korake za odstranitev teh ljudi iz dežele.«

Nadaljna vprašanja so zadevala izročitev vojnih zločincev, ki se baje nahajajo na avstrijskem področju. Razvila se je zelo zanimiva debata med sovjetskim zastopnikom Gusevom in generalom Clarkom.

General Clark je poudaril, da imajo zasedbene oblasti v zadevi vojnih zločincev tri obveznosti:

1. Najti osebe, ki so obdolžene vojnega zločina,
2. ugotoviti, če je vojni zločinec dejansko tudi državljan države, ki zahteva njegovo izročitev,
3. ugotoviti, če predložene obtožbe tudi dokazujejo, da je dotični res vojni zločinec.

Proti temu pa je ugovarjal sovjetski delegat Gusev čes, da se mora po moskovskem dogovoru iz leta 1943. izročiti

njem, človekovo stalno življenjsko opravilo po božji volji.

V poklicu se izživljajo ne samo naše telesne, marveč tudi duševne sile. O tem nihče ne more dvomiti. Tudi najpreprostejši poklic zaposluje tudi človekovo duševnost. Iz tega razloga je zelo prav, če se človek v mladosti posveti takemu poklicu, za katerega čuti ne le telesne, temveč v prvi vrsti duševne sposobnosti.

Končno je poklic človekovo stališče, trdna skala sredi valov življenja, na kateri trdno stoji in z nje na svoj način motri svet in dogajanja na njem. S te skale gleda po svoje tudi na Boga in večnost in naravnava svoje odnose do časnih in nadčasnih vprašanj.

Take so torej sestavine poklica. Ima dvojno vsebino, kakor je dvojna tudi človeška narava.

vojne zločince, kakor hitro to zahteva kaka država, članica Organizacije Združenih narodov.

General Clark pa je opozoril na dejstvo, da je sovjetska vlada pred nekaj meseci predložila imena dvanajstih oseb, ki jih je označila kot vojne zločince in sovjetske državljane. Po izredno točnih preiskavah pa so ugotovili, da so bili samo trije dejansko državljani Sovjetske zveze in da obstoja proti njim obtožilni material. Po večkratni izmenjavi mnenj med ameriški in sovjetskimi oblastmi, je Sovjetska zveza znižala število zahtevanih na štiri osebe.

Lord Hood je nato izjavil, da je za vprašanje vojnih zločincev potrebno intenzivnejše delovanje zavezniškega sveta na Dunaju in da bi ameriški predlog v sedanjih sestavi to tudi dosegel.

Lord Hood je dejal: »Tisoče imen je bilo predloženih britanskim oblastem, toda ne moremo se otresti sumnje, da gre za politične mahinacije.«

Po mnenju lorda Hooda smejo zasedbene oblasti izročiti zahtevano osebo šele takrat, ko so se prepričale, da so obtožbe resnične.

Po tem razpravljanju je bilo zasedanje namestnikov zunanjih ministrov prekinjeno.

VRNITEV AVSTRIJSKIH ZASTOPNIKOV

Zvezni kancler ing. Figl in podkancler dr. Schärff, kakor tudi zastopnika koroške deželne vlade, so se v sredo vrnili iz Londona. Vodstvo avstrijske delegacije v Londonu je prevzel avstrijski zunanji minister dr. Gruber in bo še nadalje zastopal avstrijske interese pri londonskih razgovorih.

Istega dne je zunanji minister dr. Gruber v spremstvu avstrijskega poslanika v Londonu Heinricha Schmida obiskal zun. ministra Bevena. Minister Bevin in dr. Gruber sta obravnavala predvsem vprašanja, ki zadevajo avstrijsko vlado.

Velika Britanija in Avstrija

Angleški list »Morning News«, ki izhaja na Dunaju, je objavil 3. t. m. članek britanskega časnikarja Johna Macrae-ja, v katerem pravi sledeče:

»Dva, pred kratkim objavljena dokumenta — eden v Veliki Britaniji, drugi v Avstriji — kažeta označujočo sličnost med gospodarskimi vprašanji obeh zemelj.

Prvi dokument je bela knjiga o »gospodarskih razmotrivanjih glede odnošajev med delodajalci in delojemalci«, katero je objavil »National Joint Advisory Council«, drugi članek britanskega gospodarskega oddelka za časopis »Austria« pod naslovom »Pomoč in samopomoč«.

V nadaljnjem kaže nekatere vzporednosti potom primerjave obeh dokumentov.

Tako Velika Britanija kakor Avstrija morata izvažati, da lahko živita. Obe zemlji sta v vojni utrpeli ogromne gospodarske izgube in obe zemlji se tudi nadalje zadolžujeta napram inozemstvu.

Obe zemlji trpita radi pomanjkanja delovnih sil, katero ne more popraviti niti demobilizacija — kakor v slučaju Velike Britanije — niti vrnitev vojnih ujetnikov — v slučaju Avstrije.

Obe zemlji trpita pod dejstvom, da je kakor izjavlja bela knjiga, »preveč denarja na lovu za premalo dobrinami«, z uspehom, da se mora v preprečitev inflacije žrtvovati potrebe izvoza onim domačega tržišča.

Obe zemlji sta si za kratek čas opomogli z inozemskimi posojili, s katerimi pa se ne moreta večno preživljati.

V mnogih ozirih izgleda slika v Veliki Britaniji seveda bolj rožnata kakor pa v Avstriji. Tako je na primer znašal v Veliki Britaniji izvozni deficit leta 1946. 27.000.000 funt šterlingov ali 108 milijonov dolarjev mesečno. Ali to je samo 30 odstotkov trenutne vrednosti britanskega izvoza. Britanci izvažajo že 20 odstotkov več dobrin kakor pa leta 1938, in če to število zvišajo na 75%, bodo lahko ugodili svojim obveznostim.

Na drugi strani bo znašal uradno cenjen izvozni deficit za leto 1947. okrog 15 milijonov mesečno, kar v primeri s številom prebivalstva ne izgleda bolj resno kakor pa avstrijski deficit.

Avstrijski deficit znaša okrog 155% cenjene vrednosti njenega izvoza v prihodnjem letu. Zemlja izvažata trenutno manj kakor pa eno četrtino finančne protivrednosti svojega izvoza pred priključitvijo (če vzamemo v obzir dvig cen nekaj manj kot eno desetino). Morala bo ta znesek najmanj podesetoriti, predno lahko uravnovesi svojo izvozno trgovino.

Avstrija se mora, kakor ugotavlja članek »Austria«-e, boriti s težkočami, ki večji del leže izven njenega nadzorstva; tako posebno pomanjkanje premoga in toka (slično pomanjkanje je tudi v Angliji, ali je pereče manj, ker je Velika Britanija glede premoga sorazmerno neodvisna).

Priporočila, ki so podana v »Austria«-so dejansko ista, kakor ona v britanski beli knjigi. Lahko jih izrazimo v dveh stavkih:

1. Država mora upravljati zunanjo trgovino, gibanje cen in delovne moči ljudstva.

2. Vsakega državljana se mora opozoriti na resnost položaja in na njegovo dolžnost, da lojalno sodeluje z vlado.

Tudi v tem zadnjem oziru ima Avstrija težjo nalogo kakor pa Velika Britanija. Iz različnih političnih in gospodarskih vzrokov se je črna borza polastila v Avstriji skoro vseh potrebščih, medtem ko je v Veliki Britaniji neznatna in večji del obsega samo luksuzne dobrine.

Prvi korak za obnovo Avstrije mora torej biti, da se to zlo zmanjša, in sicer predvsem črna borza z živili, ki ogrožata notranji sestav cen, kakor tudi — s tem da prisili vlado, da uživa velike količine živil — da zmanjša višino inozemskih deviz, katere bi se lahko uporabilo za uvoz industrijskih izdelkov, ki so za obnovo Avstrije življenjske važnosti.

Nemogoče je, da bi bila zemlja, ki je bila leta 1937. glede živeža do 75% samostojna (in sicer pri porabi 3000 kalorij dnevno za enega človeka), sedaj primorana, da uvaža okrog 65% najpotrebnejših živil, da lahko zagotovi povprečno 2000 kalorij za enega človeka.

Kakor ugotavlja »Austria« članek, tukaj ne morejo zadostiti samo zakonske mere. To je stvar, ki se tiče vesti vsakega posameznega Avstrijca.

Po zemeljski obli

VELIKA BRITANIJA

Podtajnik britanskega zunanjega ministrstva je izjavil v parlamentu, da izidi poljskih volitev po mnenju britanske vlade niso resničen izraz volje poljskega naroda. Britanski veleposlanik v Moskvi je izrazil Molotovu zaskrbljenost britanske vlade zaradi poteka poljskih volitev. Sovjetska vlada je britanski in ameriški vladi odgovorila, da se ne strinja z njunim mnenjem, da bi se vršile pri volitvah kake pristranosti.

Po izjavi podtajnika je bilo štetje glasov v celoti pod vladnim nadzorstvom. Po mnenju britanske vlade začasna poljska vlada s temi volitvami ni izpolnila svojih obveznosti. Izidi poljskih volitev zato po mnenju britanske vlade nikakor niso izraz volje poljskega naroda.

Podtajnik je istočasno izjavil, da tudi romunske volitve niso bile svobodne in da niso pripomogle k prijateljskim odnosom med Romunijo in Veliko Britanijo.

V Londonu so uradno naznanili premestitev britanskega veleposlanika v Varšavi Viktorja Cavendish-Bentinca. Bivši veleposlanik bo uvrščen v vrste zunanje ministrstva. Kot izjavljajo diplomatski krogi, bo Velika Britanija verjetno zavlačevala imenovanje novega veleposlanika na Poljskem, kar naj bi bilo v zvezi s poljskimi obtožbami proti britanski vladi.

Konzervativni poslanec Patrik Hannon je vprašal v Spodnjem domu, če so bila izdana kaka navodila za sprejem inozemskih delovnih moči v britansko industrijo. Imenovani je dalje vprašal, če je strokovna zveza delavcev mnenja, da bi s pomočjo inozemskih delavcev dvignili industrijsko proizvodnjo.

Na vprašanje je odgovoril minister za delo, ki je izjavil, da nima nobenih tozadevnih poročil, ki bi mu dala možnost odgovoriti na stavljen vprašanje. Mnenja pa je, da bi bil sprejem tujih delavcev mogoč in da bi zmanjšal pomanjkanje delovnih moči.

V britanski Spodnji zbornici so nedavno razpravljali o britansko-sovjetski pogodbi. Debata je bila sprožena v zvezi z izjavo Stalina, ki je dejal, da bi morali, predno bi hoteli imenovano pogodbo razširiti, odstraniti iz nje nekatere pridržke, ki po Stalinovem mnenju pogodbo slabe.

POLJSKA

Predsednik poljske kmečke stranke Stanislaw Mikolajczyk je izjavil, da je glavni odbor njegove stranke na dvodnevem sestanku sklenil, da morajo trije ministri, ki so člani kmečke stranke, odstopiti.

Dopisnikom tiska je Mikolajczyk izjavil: »Čeprav bomo še nadalje zahtevali ponovne volitve, se bo 28 članov moje stranke udeležilo zasedanja parlamenta, ker v resnici predstavljajo večino v državi.« Predsednik kmečke stranke je vložil pri vrhovnem sodišču priziv zaradi neveljavnih volitev. Mikolajczyk zahteva razveljavljanje volitev v 37 okrajev. Po njegovi izjavi so v času volitev umrli 18 članov njegove stranke.

Po izjavi vladnega poročevalca znaša število smrtnih žrtev v času poljskih volitev 68. Vsi umorjeni so baje bili člani volilnih komisij ali pa člani straž na voliščih.

MADŽARSKA

Generalni tajnik KP Madžarske je imel pretekli teden govor, v katerem je nakazal smernice in težave madžarske notranje politike. Govoril je tudi o zaroti proti madžarski vladi in dejal:

»Velika napaka bi bila, če bi po razkritju zarote smatrali vso stranko malih posestnikov za reakcionarno zarotniško skupino. Kmetje in del meščanstva v stranki malih posestnikov so po večini demokraci. Pred časom odkrita zarota je zločin zoper madžarsko demokracijo in madžarsko bodočnost. Za ta greh se bodo morali zarotniki zagovarjati ne samo pred zakonom, temveč odgovarjajo tudi politično. Ugotoviti moramo, da so v tem oziru grešili tudi nekateri voditelji stranke malih posestnikov, ki so bili zavredno ali nezavedno orodje Hortyjeve fašistične zarote. Za to morajo v celoti odgovarjati. Ko smo vse to ugotovili, moramo še enkrat poudariti, da hočemo z demokratičnimi elementi stranke malih posestnikov tudi v naprej sodelovati.«

ŠVICA

Švicarska poročevalska agencija označuje kot neresnična poročila, češ da je dobilo v Švici zatočišče preko sedemdeset tisoč nemških nacistov. Ta izjava je odgovor na trditve, ki jih je vsebovalo poročilo o političnem položaju v Nemčiji

(poročilo je sestavil mednarodni odbor za proučevanje evropskih razmer).

Švicarska agencija dodaja, da vsebuje to poročilo, v kolikor zadeva Švico, bistvene napake in netočnosti. Po švicarskem poročilu je bilo koncem leta 1944. v Švici 68.700 Nemcev in Avstrijcev (všteti tudi tisti, ki so se naselili v Švici preden se je pojavil nacizem). V aprilu leta 1945. je nemška kolonija v Švici štela 23.818 Nemcev. Po vojni so izgnali iz Švice približno tritisoč aktivnih nacistov.

Po podatkih, ki jih je objavila švicarska vlada, cenijo celotno nemško imovino v Švici na eno milijardo frankov. Ta imovina je že od 16. februarja 1945. pod zaporo.

Poročilo dodaja na koncu, da je izključeno, da bi mogli Nemci, ki žive v Nemčiji, razpolagati s kakršno koli važno imovino v Švici.

SOVJETSKA ZVEZA

»Pravda« je objavila v zvezi z volitvami v Vrhovni sovjet SFSR članek predsednika Prezidija Vrhovnega sovjeta SFSR Vlasova.

Vlasov piše med drugim: »Med zveznimi republikami Sovjetske zveze, z vsem SFSR vodilno mesto po svojem ozemlju, številu prebivalstva ter po ekonomskem in kulturnem pomenu. Po vsej pravici jo lahko smatramo za industrijsko bazo sovjetske dežele. Na njenem ozemlju je 90% raziskanih zalog premoga, 80% železne rude in 50% nahajališč nafte. V njej je tudi 27 tisoč kolhozov. To je dežela popolne kolektivizacije in ima najbolj mehanizirano poljedelstvo na svetu.

V drugem delu svojega članka navaja Vlasov številke, ki karakterizirajo razvoj narodnega gospodarstva in kulture v novi petletki. Petletni načrt predvideva velik porast raznih industrijskih panog.

JUGOSLAVIJA

V komiteju za zakonodajo in izgradnjo ljudske oblasti pri vladi FLR Jugoslavije je govoril podpredsednik odbora in podpredsednik vlade Edvard Kardelj. Kardelj je med drugim rekel:

»Stojimo pred volitvami v naše ljudske odbore. Pri teh volitvah moramo izvoliti dobre ljudske odbore, ki bodo lahko v bodočnosti nosili odgovornost za življenje in upravo naših velikih mest. Naši ljudski odbori bodo mogli izvršiti svojo nalogo le tedaj, če bodo notranje močni, ako bodo odborniki čutili polno odgovornost za svoje delo pred ljudstvom in ako bodo vedeli, kako in kaj morajo delati.

Pred nami so zelo važna gospodarska vprašanja, ki se tičejo velikih mest. Naša velika mesta so največkrat tudi središča industrije. Če torej hočemo, da bo naša industrija dobro delala, moramo predvsem skrbeti za dobro organizacijo preskrbe naših mest. Olajšati moramo gmetni položaj delovnih množic, dvigniti gradbeno delavnost in rešiti stanovanjsko krizo. Na osnovi statuta, ki mora biti izdelan v čim krajšem času, se mora izvršiti reorganizacija naših ljudskih odborov, da se na ta način pripravijo za svoje bodoče naloge. Tako bodo okrepljeni ljudski odbori pomenili važen korak naprej pri stabilizaciji naše uprave po velikih mestih.

GRČIJA

Prvega februarja je pričela v Atenah preiskovalna komisija s svojim delom. Namen komisije je ugotoviti resničnost grških pritožb, ki obtožujejo sosednje države, da so z orožjem in moštvom podpirale grške gverilce. V komisiji so zastopniki Sovjetske zveze, Velike Britanije, Avstralije, Belgije, Brazila, Kitajske, Kolumbije, Francije, Poljske in Sirije.

Mednarodna preiskovalna komisija bo imela svoj stalni sedež v Grčiji, vendar predvidevajo, da bo obiskala tudi obmejne kraje Jugoslavije, Bolgarije in Albanije. Po izjavi grškega zastopnika bo delo komisije končano približno v treh tednih.

Grški zastopnik Alexis Kyrrou je predložil komisiji Varnostnega sveta grško spomenico. V svojem govoru je dejal:

»Jugoslavija, Bolgarija in Albanija bi nam rade vsilile mnenje, da je naloga preiskovalne komisije odkritje vzrokov nemoralnih razmer, ki vladajo ponekod v notranjosti dežele. Stvar pa je bistveno drugačna. Komisija je prišla v Grčijo zaradi grških sporočil in pritožb, da se nekatere tuje sile vmešavajo v grške notranje zadeve.«

Kyrrou je obtožil Jugoslavijo, Bolgarijo in Albanijo, da so »z odprtimi rokami sprejele in namerno nudile podporo ter moralno pomoč osim tisočem grških komunistov, premaganim v državljanski vojni.«

Izjavil je: »V Jugoslaviji so ustanovili neke vrste „gverilsko vojno akademijo za vežbanje banditov“ s podružnicami v Bolgariji in Albaniji. Razen tega imajo gverilci tudi skladišča na jugoslovanskem in bolgarskem ozemlju.«

Grški delegat je pripomnil, da je Skopje središče organizacije NOF, ki hujska proti sedanemu režimu v Grčiji. Dejal je, da je vojaški namen gverilcev ustanovitev neodvisnega področja, ki bi ga imenovali »Svobodna Grčija« in ki bi nato postalo del jugoslovanske federacije.

Dodal je, da je grški vojski uspelo preprečiti ta načrt uporniških čet.

ČEŠKOSLOVAŠKA

Angleški gospodarski tehnik »Economist« je objavil obširen članek o delu in življenju Češkoslovaške republike v letu 1946, ki je vzbudil zelo veliko zanimanje v vseh političnih krogih. Uvodoma pravi članek, da je češkoslovaška proizvodnja že dosegla 80 odstotkov predvojne, brez ozira na to, da je bilo izseljeno skoro tri milijone Nemcev. Podatki o češkoslovaškem uvozu in izvozu potrjujejo stabilizacijo države. Je pa še mnogo drugih razlogov, ki potrjujejo to ugotovitev. Med prvimi je ta, da se Čehi in Slovaki zavedajo svoje narodne edinosti. Niso sicer en narod — in to je gotova nevarnost za bodočnost — toda imajo zelo sorodne jezike in tradicije in kar je najbolj važno, zavest, da morata korakati oba naroda skupno. Drugi razlog je osebnost predsednika republike dr. Edvarda Beneša, katerega ljudstvo smatra za svojega narodnega voditelja in tega se zelo dobro zavedajo vse politične stranke. Končno je tu dveletni gospodarski načrt, ki ga podpirajo vse stranke, ker imajo interes na njegovem uspehu. Narodna fronta nikakor ne pomeni, da so stranke popustile od svojih programov in da so pripravljene potrpežljivo sprejeti vse, kar jim nasprotnik predlaga. Vsa kompromisna pogajanja se vrše navadno za zastorom, kar seveda ni dokaz, da bi ne bilo izmenjave pogledov. Toda istočasno se vsi zavedajo, da mora biti enotna vlada brez opozicije.

Drobne novice

Bivši zvezni kancler Avstrije, dr. Kurt Schuschnigg, je v teku tega tedna dospel v Združene države. Dr. Schuschnigg namerava ostati v Združenih državah do 25. marca.

V Združenih državah so aretirali vodjo nemških komunistov Gerharda Eislerja, ki je že od leta 1941. v Združenih državah. Eisler je bil aretiran zato, ker je vodil delo ameriških komunistov po navodilih iz Moskve.

V vsej Jugoslaviji so na slovesen način praznovali obletnico nove jugoslovanske ustave. Ustava FLRJ je bila sprejeta na zasedanju Ustavodajne skupščine 31. januarja 1946. leta.

Vodja britanske opozicije, Winston Churchill, je zahteval v britanskem parlamentu, da ustavi vlada uvoz tobaka in filmov iz Amerike. Churchill je dejal, da znaša uvoz tobaka in filmov 40% britanskega uvoza iz Amerike in da ni pametno na tak način trošiti posojila, ki so ga dale Veliki Britaniji Združene države. Zakladni minister je na to Churchillovo zahtevo izjavil, da ni mogoče zmanjšati uvoza tobaka, ker je povpraševanje po njem izredno veliko, pač pa upa, da bo možno z obnovitvijo domače filmske industrije, zmanjšati uvoz filmov.

Mahatma Gandhi je pozval muslimansko ligo, da se pridruži mirni rešitvi indijskega vprašanja. V svoji poslanici pravi Gandhi, da je boljše reševati vprašanje v ustavodajni skupščini, kakor pa, da bi ga reševali z orožjem v roki.

V Stockholmu je bila v torek žalna svečanost za umrlim princem Gustavom, ki je postal žrtev nedavne letalske nesreče.

V Luebeck-u so pričeli proces proti 12 Nemcem, ki so obtoženi, da so organizirali nacistični pokret, ki se skriva pod tako imenovano »Svobodno nemško stranko«. Sedež te stranke naj bi bil v Schleswig-Holsteinu.

Iz Aleksandrije poročajo, da je v sobi nekega britanskega generala eksplodirala manjša bomba, ki pa ni povzročila večje škode. General je nekoliko minut pred eksplozijo zapustil stanovanje.

Po poročilih iz inozemstva, se bo zunanji minister Združenih držav, Marshall, na svoji poti v Moskvo, ustavil tudi na Dunaju.

Petdnevni delovni teden v angleški industriji

Dopisnik časopisa »Yorkshire Post« poroča, da prevladuje splošna želja po skrajšanju sedanjega delovnega časa. Pred kratkim so priredili glasovanje, ki je pokazalo, da soglasja 43% vprašancev s 40 urnim delovnim časom. Vključ temu pa se mnenja zelo križajo, češ, ali je umestno uvesti skrajšani delovni čas v dobi, ko je najvišja produkcija prav tako narodna potreba, kakor v kritičnih vojnih letih. Prezident Cammel Laird družbe, enega največjih konstrukcijskih koncernov Anglije, je izjavil, da bi postala uvedba petdnevnega delovnega tedna usodna za gradnjo parnikov. Po drugi strani pa je prezident Standard Motors družbe ugotovil ob obletnici ustanovitve podjetja, da ni 42½ urni delovni teden samo ugodno vplival na zdravje delavcev, temveč je tudi povišal proizvodnjo in preprečil, da bi delavci predložili izostajali od dela. Njegova družba namerava tedaj upeljati 40 urni delovni teden.

Največji problem je, da do danes še niso doobila ugotovili kakšen vpliv ima petdnevni delovni teden na proizvodnjo. Veliko število podjetij je potrdilo, povoljni vpliv, ki ga je napravil skrajšani delovni čas, posebno še pri ženskih delovnih močeh. Kongres sindikatov si prizadeva uvesti 40 urni delovni teden in postopoma skrajšati delovni čas pri vseh panogah industrije.

Vlada je mnenja, da ni umestna uvedba 40 urnega delovnega tedna vprav sedaj, ko je potrebno zvišanje proizvodnje vsled življenjskih potreb prebivalstva, kakor tudi za večji izvoz. Vendar pa zastopa vlada stališče, da je vprašanje delovnega časa zadeva pristojnih industrijskih oblasti, ki ga morajo rešiti brez vmešavanja države.

V strojni proizvodnji uvajajo petdnevni delovni teden že od začetka leta. Podobne pogodbe so dosegli v različnih drugih industrijah, kakor n. pr. v industriji volne, bombaža, obutve, pohištva, kakor tudi v tiskarskih podjetjih in v večjih privatnih obratih.

Uvedbo petdnevnega delovnega tedna so sprejeli tudi v rudarski industriji in bo stopila v veljavo s 1. majem. Ta ukrep bo brez dvoma olajšal pridobivanje delavcev in bo ugodno vplival na zdravstveno stanje rudarjev. Ni pa tako gotov učinek, ki ga bo ta vpeljava imela na proizvodnjo samo. Dobro razpoloženje med rudarji bo pridobivanje premoga sicer podpeševalo, pri tem pa se bo vsekar manjšalo vsled izpada polovice delovnega dneva, ako ne bodo dosegli izravnave s smotnim delom mal tednom. Minister za energijo in člani državnega premogovnega urada so poudarili, da je na rudarjih ležeče, da se izkažejo vredne olajšave, za katero so se borili, s tem, da stopnjujejo svoje delo.

Petdnevni delovni teden v tekstilni industriji še ni vpeljan tako dolgo, dokler ne bo ugotovili njegovo rentabilnost.

Ne sme se opustiti stalnega nadzovanja tega problema. Znano je dejstvo, da predolg delovni čas, kakor je bil potreben med vojno, neugodno vpliva na produkcijo vsled prenapornosti delavcev. Niso pa še nesporno ugotovili, koliko delovnih ur na teden jamči najvišjo stopnjo. Vsi tozadevni predlogi so le poizkus zboljšati nezadovoljive razmere, kar pa ne izključuje napak.

Če se bo v kljub vpeljavi petdnevnega delovnega tedna, tako zaključuje »Yorkshire Post«, »posrečilo zvišati proizvodnjo, tedaj je ta ukrep zaželen z vsakega stališča.«

Island je dobil novo vlado, katere predsednik je član socialdemokratske stranke, zunanji minister pa ne pripada nobeni stranki. Komunisti v novi vladi niso zastopani.

Zunanji minister Bevin je v tork podpisal mirovne pogodbe s petimi vazalnimi državami Nemčije. Mirovne pogodbe so bile poslale iz Moskve, kjer jih je predhodno podpisal sovjetski zunanji minister Molotov. Iz Londona bodo poslali pogodbe v Pariz, kjer jih bodo podpisali še opolnomočenci ostalih zaveznških držav.

Na zasedanju Varnostnega sveta organizacije Združenih narodov je zastopnik Združenih držav izjavil, da bo njegova vlada stremela za čimprejšnjo rešitvijo razorožitenega vprašanja.

Kot poročajo, so ponovno zaprli von Papena in Fritscheja.

Bivši predsednik Združenih držav Se- verne Amerike, Herbert Hoover, je prišel v tork z letalom v Frankfurt. Hoover bo proučil vprašanje nemške prehrane.

Začetki poljskega slovska

Od slovanskih narodov so stopili Poljaki najpozneje v zgodovino. Sprva so bili razcepljeni v več plemen, ki so jih združili v močno državo vladarji Pijasti. Prvi znani Pijast je bil v drugi polovici 16. stoletja Mječislav, ki se je poročil z Dubravko, hčerko češkega kneza Boleslava I., ter se dal krstiti (966) in z njim velik del poljskega naroda. Boleslav Hrabri je državo razširil na vzhod in zahod. Segala je od Baltika, preko Lužic, vzhodne Pruske, Moravske, severne Ogrske do Ukrajine in Kijeva. Pred smrtjo (1015) se je dal kronati za kralja. Komaj 100 let je poljska država cvetela, ko je začela po smrti Boleslava III. Krivoustega (1138) naglo propadati. Ta je namreč pred smrtjo razdelil državo med svoje štiri sinove in določil, da naj ima vedno najstarejši član izmed Pijastov kot veliki knez nadvlado nad drugimi ter da stoluje v Krakovu. Ta takozvani zakon o senioralnem dednem nasledstvu je bil za poljski narod velika nesreča, kajti po očetovem zgledu so tudi sinovi delili svoje ozemlje. Tako se je poljska čim dalje bolj drobila in 200 let ni več bila enotna država. Proti koncu 11. stol. se je naselilo na Poljskem mnogo Židov, ki so jih pregnali iz Nemčije in zapadne Evrope. Propad države je šel tako daleč, da je češki kralj Václav II. leta 1300 postal tudi poljski vladar. Vnovič se je država dvignila za zadnjega Pijasta Kazimirja Velikega. Združil je spet posamezne pokrajine, vpeljal red in skrbel za prosveto. V Krakovu je 1364. leta ustanovil univerzo. Ko je Kazimir 1370. leta umrl brez moških potomcev, so izvolili Poljaki njegovo najmlajšo hčer Zadvigo za kralja. Ta se je poročila z litvanskim knezom Jagelom. Na ta način sta se združili dve državi in Vladislav Jagelo je postal eden izmed najmočnejših poljskih vladarjev. Leta 1410. je temeljito porazil nemški viteški red v znameniti bitki pri Tannenbergu in Grünwaldu. Za njegovih naslednikov pa je začela država spet propadati. Nemški naseljenci so zavzeli tak razmah, da so imela vsa poljska mesta nemško večino. V 13. stoletju je bila poljska narodnost na robu propada. Rešila jo je duhovščina, ki je bila narodno zavedna. Nastala je tudi poljska književnost, ki je blagodejno vplivala na vse sloje.

Leta 1500 je bila izdana poljska »magna carta«, ki je omejevala kraljevo moč na korist državnega zbora in plemstva. Brez državnega zbora ne sme napraviti kralj ničesar, ljudstvo se mu sme upreti in ga celo odstraniti, če bi kršil zakone. Prav v tem času so se združili vsi sosednji narodi v protipoljsko zvezo: Rusi, Tataři, Turki, Habsburžani, Romani in križarji. Začela se je tekma med poljskim in ruskim narodom za prvenstvo, boj med katolicizmom in pravoslavljem, med republiko in absolutno monarhijo. Za poljsko državo se je žrtvoval samo kralj in kmet, plemiči so iskali osebnih koristi.

1572 je umrl zadnji Jagelonec. Za njim so nastopili vladarji različnih rodbin. Volili so jih plemiči, ki so pred vsako volitvijo predlagali kandidatom volilne kapi-

tulacije (pacta conventa), v katerih so morali plemičem priznati razne predprave, zlasti to, da odloča o vojni in miru senat, o mobilizaciji pa državni zbor. Ker plemičem ni šlo za korist države, so volili za kralje slabiše. Take, ki so jim nudili čim več ugodnosti. Zato kralj ni imel nobene oblasti, ampak je bil nekak senatni predsednik, ki je imenoval državne uradnike in skliceval milico. Senat je bil kronski svet, ki je nadzoroval kralja. Država, ki je bila skoro tako velika kakor Francija in Nemčija, se je delila v tri pokrajine: Veliko in Malo Poljsko ter Litvo. Državni zbor je obsegal magnatsko zbornico ali senat in poslansko ali plemiško zbornico. V senatu so bili duhovski in posvetni dostojanstveniki, poslanska zbornica pa je bila sestavljena iz plemičev. Vsak plemič je bil že po rojstvu poslanec. Kmetje in meščani niso imeli zastopnikov. Za parlamentarne sklepe je bilo potrebno načelo soglasnosti. Vladal je znameniti veto (nie pozwalam — ne dovolim), češ da je protest enega samega plemiča ravno toliko vreden, kakor volja vseh drugih. S tem je bil onemogočen vsak sklep, kajti vedno se je našel kdo, ki s predloženim zakonom ni bil zadovoljen.

Leta 1667 je izgubila Poljska vso Ukrajino. Uprli so se namreč kozaki pod vodstvom hetmana Hmeljnickega. »Smrt šlahti!« je bilo bojno geslo in ko niso mogli zmagati sami, so poklicali na pomoč še Ruse. Te velike boje opeva ukrajinski pesnik Ševčenko in opisuje poljski pisatelj Sienkiewicz.

Poljska država je vedno bolj propadala. Vladarji so bili samo še lutke, državni zbor zaradi veta pravo sejmische in pretepališče. To je trajalo do leta 1772., ko so se trije vladarji, in sicer: Katarina II. ruska, Friderik II. pruski in Jožef II. avstrijski, zmenili in si razdelili med seboj tretjino poljske zemlje. To je prva delitev Poljske. Ta je Poljake tako streznila, da so se zavedli, kam drve. Nekoliko so se zedinili in dali Poljski novo ustavo, ki bi bila okreplila razrahljano državo. Toda Rusija in Prusija ustave nista priznali in sta si 1795. v drugi razdelili Poljsko, zdaj za drugo tretjino. Vsilili sta Poljakom staro ustavo in zahtevali, da zniža vojsko. Tej zahtevi so se uprli poljski vojaki in meščani in uprizarili vstajo, ki pa so jo Rusi in Prusi zadušili. Ruski general Suvorov je porazil pri Maciejowicach Poljake, ki jih je vodil Tadej Kosciuszko, ter osvojil Varšavo. Nato so se pogodile Rusija, Pruska in Avstrija o tretji delitvi Poljske (1795). Poljska država je prenehala, bila je zbrisana z zemljevida za več kot sto let, a v dušah Poljakov misel na svobodo ni umrla, budila jo je tudi pesem »Ješče Poljska nie zginela«.

Leta 1830. so se dvignili Poljaki, ki so bili pod rusko oblastjo, toda upor ni rodil uspeha. Poljaki so bili spet nesložni, ruska vojska je ustajala zatrla in zavladovala je še večja sužnost. Ponovno so se Poljaki uprli 1863. leta, a spet brez uspeha. Kazen je bila tokrat še hujša. Poljaki so izgubili vsako samostojnost. Ruska vlada

to pravico sem do Krasa več naprosil, kod sem tri leta prištedil v Bosni.«

V Sežani je seveda pravica potekla, in Silvester je prevdarjal, kako bi se zmužnil naprej. Kupil si je bel ovratnik, zavezal krog njega novo kravato na petlje in šel tako gosposki predrzno svojo pot.

Ali tam blizu Proseka je dobil pod murvo za odrivačem ob cesti izlekjenega popotnika. Silvester se je ustavil in ga potipal s palico.

»Tako in tako«, je odgovoril popotnik. »Ruda mi je pošla, žeja je velika, ljudje pa skopi.«

»Vstani, prijatelj«, ga je povabil Silvester. »Z menoj! Poslušaj!« In je prešerno rožljal z drobižem.

Neznanec se je dvignil izpod murve in se pridružil Silvestru.

Zložno sta potovala proti Gorici in živela kakor ljudje, ki imajo denar. Ob majolikah terana je razodel Silvester počestnemu prijatelju svoje zgodbe.

V Gorici ga je za slovo še napojil in napašel, potem pa sta se ločila. Silvester je prenočeval v gostilni in po noči vesel prevdaril, kako v par dneh z Bače pozdravi domovino in rodno grudo, po kateri se mu je tako silno stožilo v tujini.

Ko se je v jutru krepčal v gostilni za pot, je vstopil stražnik in ga povabil seboj.

Silvester se je razhudil do grobega in si popravljajl vihrajočo kravato.

Stražnik se je opravičeval, da utegne biti pomota, vendar pa naj gre z njim.

Šla sta in vstopila v zakotni ulici v nizko hišo, v umazano delavnico nekega čevljarja. Komaj so se odprla vrata, je kljub

je zatirala vsak narodnostni pojav, pospeševala prestop k pravoslavlju in vpeljala ruščino na vseh šolah in uradih. Šele konec prve svetovne vojne je prinesel Poljakom zopet lastno državo.

Poljaki so dobili literaturo v istem času kot Slovenci, to je v dobi protestantskega gibanja. Tedaj je nastala velika tekma za duše. Ker je protestantizem zahteval, da mora vsak človek brati Sv. pismo v domačem jeziku in ker je protestantizem prišel tudi na Poljsko, je tu nastala prva književnost. Ustvarjali so jo plemiči, ki so bili domačini in ne tujei kakor pri nas na Slovenskem. Tudi so imeli plemiči vso besedo v državi. Država se zaradi razrvanih razmer ni veliko menila za izobrazbo. Središča političnega in kulturnega življenja sta bili sprva mesti Gniezno in Poznan, pozneje Krakov in Varšava.

Kakor na Slovenskem so bile tudi prve poljske knjige verske vsebine, ker so imele pač namen širiti protestantsko vero. Prvi poljski pisatelj je bil Nikola Rey z Naglovic (rojen 1505, umrl 1569). Bil je protestantski plemič, samouk, zrasel z domačo zemljo, učitelj svojega naroda. (Konec prihodnjič.)

O notranjosti naše zemlje

(Nadaljevanje in konec.)

Ta uvod se nam je zdel potreben, da pokažemo vzroke in vplive, ki utirajo padavinski vodi pot v notranjost zemlje. Mislim, da ni treba posebej poudariti, da se vsi zgoraj navedeni procesi vrše tudi še dandanes, ker je pač vse življenje prirode le ena sama nepretrgana veriga obnavljanja in presnavljanja.

Pa tudi kamenita podlaga pod rodno plastjo ni enotna in absolutno trda. Omenili smo že, da zemeljska površina stalno, drsi, neopazno valovi. Prvotno vodoravne plasti so bile pri dviganju ali pogrezanju postavljene v poševno lego, čisto celo nagubane. Sestavljene iz različnih snovi so pri tem mnoge plasti razpokale in se zdrobile.

Skozi odejo rodne plasti in ravnokar omenjene razpokline najde voda dovolj možnosti, da se prerije v globino. Tudi skozi razpoke takozvanih nepropustnih glinastih plasti bo tekla vse dotlej, da najde nepretrgano lapornato podlago in po isti dalje, dokler ne pride na kakem pobočju kot studenec na dan.

Zato na strmejših pobočjih hribov ne najdemo vodnjakov, ker so tam na razpolago studenci; najdemo jih pa na gorskih ravnicah in na ravnini, kjer lahko pričakujemo, da se nahaja vodonepropustna plast še v kolikortoliko vodoravni legi.

Po dolinah, kjer teko večje reke, pa je treba kopati še globlje vodnjake, ker pokrivajo sklade, ki jih je sesedlo narje, še plasti s hribov naplavljenega gruča.

Vsakdo, ki išče vodo, bo torej najprej pregledal teren v dotičnem okolišu, zlasti takozvane golice, na primer kamrolome, kjer lahko opazujemo poedine skale razgaljene od rastlinstva; tudi bregovi rek in potokov, ter globlji jarkov, opuščene ja-

temačnosti Silvester takoj ugledal v kotu svojega tovariša s pota. Pri tej priči mu je bilo vse jasno.

»Ali je ta?« je vprašal stražnik.

Popotnik v kotu je prikal, stražnik je potegnil verige in Silvestra vklestil. Ni se branil, zakaj vedel je, da ga to čaka. Ali njegov obraz je posinil v groznem gnevu, in njegove oči so sršele bliske v izdajalca. Ko je stražnik dokončal, je stisnil Silvester roki v krčevite pesti, da so izstopili goli sklepi, kakor železni obronki. Nato je zamahnil z vkleljenima rokama in se pognal nad izdajalca, ki se je zgrudil pod težo udarca in zajčal na tleh v kaluži lastne krvi.

»Plačilo, Judež!« je zagrčal Silvester in pljunil na pobitega.

Nato je odšel z dvignjeno glavo in s sladkostjo v srcu pred stražnikom.

»In potem?« sem ga vprašal.

Silvester je počakal z odgovorom; zakaj tako srdit je bil ob spominu na izdajalca, da se mu ni hotelo takoj odgovoriti.

»Potem? Vprašate? — I, kaj! Naredil sem tri leta, sedem mesecev in dvajset dni — natančno po postavi — potlej pa spet na cesto!«

Nato sva oba molčala. Zamislil sem se — ne vem kam. Zato je Silvester pretrgal molk s tem, da je vstal in rekel: »Bo treba iti!«

Mehanično sem mu rekel: »Torej srečno!«

Silvester je odhajal. Pri vratih se je še okrenil in rekel: »Samo še eno stvar, ne zamerite, vam razodenem. To pa zato, da spoznate, kako so ljudje neusmiljeni.

To zimo sem užil toliko mraza in tako strašno prezebal, da se čudim, kako me ni

Oroslav Sejavec:

Pa pojdem na polje...

Pa pojdem na polje, ko mrak večerni na zemljo se bo vsipal kot pepel, ko krčil se bo prostor nočerni, da do zvezda bi se v veselje vzpel; ko sonce bo tam zad izza gora oblivalo nasprotno plat sveta, ko bo samo še rob neba žarel; tačas, ko mrtev bo vsak glas in šum, govoril bom z Gospodom v dnu srca, z Gospodom zemlje in nebeških trum.

Med zlatimi preprogami pšenice bom klical v srcu k Tebi, o Gospod, za luč resnice in za meč pravice, za vrč modrosti, za poštenja pot, da rod naš, vržen v ta krvavi čas, otme se in izkleše svoj obraz in k Tebi vrne se v obroč dobrot. Ko spet bo Tvoj, o Bog, bo rošen, zdrav; bo stopil v mir, prostost — in vse bo prav.

me in rovi nam nudijo vpogled v lego podzemeljskih skladov. Iz vseh teh ne bo težko razbrati in uganiti lege in poteka skladov, tudi tam kjer so zakriti in določiti najprimernejše mesto. Da nas bo pri tem zanimal predvsem potek nepropustnih plasti je samo ob sebi umevno.

Pri iskanju studenčne vode pa nas lahko čisto varajo kupi gruča, takozvana »sutja«, ki pogosto spremljajo pobočja naših gora. Nastali so vsled drobljenja skal na višini, pokrivajo skalnata pobočja v obliki stožca in so mnogokrat na površini že zarasli. Iz njih izvirajoča voda še ni studenec, temveč je treba odkopati gručo do same skale, da najdemo pravi izvir.

Če bi zajeli vodo kar ob gruču, bi se najbrže zmotili, ker spreminja voda v njem stalno svojo smer in bi studenec na prvotnem mestu kaj kmalu usahnil. Spričo vsega tu navedenega, bo bralcu jasno, da za potek talne vode ni mogoče dati splošno veljavnih, torej enotnih smernic, ker je sestav skladov vsled trenja in motenj v notranjosti zemlje, ki so se vršila in se še vrše, prerazličen. Hoteli smo podati le nekoliko podlago za splošno spoznavanje dela prirode v notranjosti zemlje v svrhu možnosti lastnih opazovanj.

Radio

Celavec

Sobota, 8. febr.: Ob 7.10 literarno predavanje; ob 20.10 poročila.

Nedelja, 9. febr.: Ob 7.25 glasba za nedeljsko jutro; ob 19.30 polurna oddaja; ob 20.10 pesem za lahko noč.

Ponedeljek, 10. febr.: Ob 7.10 za naše gosposdinje; ob 20.10 poročila.

Torek, 11. febr.: Jutranja oddaja odpade; ob 20.10 poročila.

Sreda, 12. febr.: Ob 7.10 glasovi iz svetovnega tiska; ob 20.10 poročila.

Četrtek, 13. febr.: Ob 7.10 jutranja glasba; ob 19.30 polurna oddaja; ob 20.10 poročila.

Petek, 14. febr.: Odpade jutranja oddaja za pore toka; ob 20.10 poročila.

Morebitne spremembe bomo pravočasno objavili v radiu.

bilo konec samega hudega. In sedaj, ko se je začel topiti sneg, si domisli župan in mi reče: »Silvester, dosti je tvojega potepanja po svetu. V hiralnico pojdeš, da bo mir pred teboj! Gospod, pomislite to grozno besedo: Pomlad v deželo, Silvester pa v hiralnico! Povem vam, da sem jokaj in ga s povzdignjenimi rokami prosil: Prizanesi, če si človek!

Tak je svet, gospod. Bog se usmili reveža in mu pošlje sonce, da se ogreje, človek mu ga je nevoščljiv in pravi: »Po zimi v sneg, poleti za zid!«

Z Bogom!«

Ko so se zaprla vrata za zaznamovanim in je še donel njegov drsajoči korak iz veže, je predme stopilo mogočno vprašanje: »Kdo meče to ljudstvo na cesto?«

In nisem mogel odgovoriti.

— K o n e c —

F. S. FINZGAR:

Silvester

Štražmešter ga je pomeril od vrha do tal in zmajal z glavo. »Kdo ste in od kod?«

»Drvar, ki prihajam iz Bosne, pristojen v Sežano in se pišem...«

Silvester si je hitro izmislil kraševsko ime.

»Pravice?« je zahteval orožnik.

»To je tisto, ob pravice sem, ker sem okraden, in še ob denar povrhu. Ponoči sem spal v kupu otave tamle za mestom, odet s suknjičem. Pa mi je nekdo vzel odejo in jo odnesel. Lump tak, ki se mu ne smili popotni revež!«

Dasi se je Silvester pošteno togotil, mu orožnik vendar ni še verjel.

»Če niste postopač, slepar in lenuh?«

»Koga?« se je razsrdil Silvester in položil težki roki narobe na mizo, da je zapokalo, kakor bi udaril les ob les.

»Poglejte žuljev! Koval bi me lahko na diani, pa me zmerjate z lenuhom in postopačem. Bog vam prizanesi, če je mogoče!«

Ta Silvestrov dokaz je vplival...

Popoldne tistega dne je že korakal Silvester proti Ribnici. V žepu je imel potni list do Sežane, nov suknjič in petak podpore od mestnega župana.

»Kajon«, sem ga prekinil v pripovedovanju.

»Prileglo se mi je vendar le! Jaz sem žvižgal in pel, kosci na travniku so se pa jezili in kleli, ker so imeli sitnosti. In še to dobroto mi je napravil župan, da je zapisal na papir, kako sem bil okraden. S

Stari Fronc

S tresočo se roko je zeklepal vegasta vrata, vtaknil ključ med skladanico butar in stopil po bregu. Kakor da ga je nekaj potegnilo nazaj, se je zasukal in se zastrmel v bajto, ki se je belila med razcvelimi vejami zgodnjih češplj.

»Prijazna bajtica, bogme. Kakor nevesta. Nič čuda, da mi je Jože pisal, naj pregovorim gospodarja, naj počaka s prodajo. Eno leto še in spravil bo toliko skupaj, da jo bo kupil. Ej, v Franciji je denar pod zemljo.«

Na smeh gre staremu Froncu. Deseto leto že živi todle. Vsako leto je dal Hrastarju tiste novce za najemnino, pa so ga vsi pustili z mirom. Prva leta je bil še Jože, edini, ki je ostal od rajnce. Potlej je oba zgrabila misel: ljubeč dom, ta bajta in Jože jo je potegnil v Francijo. Tam je še denar. Plačata Hrastarju kar bo zahteval, pa bosta na svojem.

To leto je pa Hrastarja obsedel hudič. Prodaja. Fronc ne more verjeti.

»Rekli ste, da boste čakali, da se Jože vrne, je letel koj nad gospodarja, ko je zvedel za novico.«

»Preden se Jože vrne mi bajta lahko razpade. Kupita če mislita. Cenejše vama je dam kakor tuju.«

Fronc kaže Joževa pisma. Hrastar jih samo preleti. »Kaj pisma, Fronc! Denar, denar.«

Fronc ubira pot navzdol.

»Takrat je bil že tak, danes bo drugače mislil, ko mu pokažem to pismo. Čez eno leto mu položijo Jože denar na roko. Tako stoji v pismu.«

Kar vroče je in v zraku diši po opranem cvetju. Po krošnjah sadnega drevja je tako šumenje, kakor da za prvim stogom šumi voda.

»Tudi moje češplje bodo letos napravile«, je sladko Froncu. »Cveti kakor še nobeno leto.«

»Če me pa Hrastar zavrne?« ga je groza temne misli. Ne upa se je razprezati naprej.

Prav na dnu se domisli.

»Potlej bajto zažgem.«

Hrastar je dobre volje. Fronca sprejme kakor prijatelja.

»Kaj bo novega, Fronc?« Na dan z besedo.

»Jože mi je pisal. Čez eno leto bo prišel in vam položil denar v roko, do pare kakor boste zahtevali.«

»Pokaži pismo.«

Fronc ga s tresočo se roko odvija s časopisnega papirja. Hrastar brž prebere okorne črke.

»Lepo, toda Jože mora še celo leto služiti, da bo za bajto zaslužil.« Hrastar postarani škili na časopis, ki ga je bil poštar ravno dobro prinesel.

»Leto je brž okoli«, dobiva Fronc pogum. »Ena setev, ena košnja, ena žetev, mlačev in ko še otava pade, je pa z letom pri koncu.«

Hrastar je čudno miren. Froncu tak ni nič všeč.

»Težko bo kaj. Meni se ponujajo dobri kupci, z Jožem pa najbrže ne bo nič.«

»Zakaj ne?« zavija Fronc.

»Poglej, kaj stoji v časopisu!«

Hrastar s prstom hodi pod črkami.

»Težka gospodarska kriza v Franciji.«

Odpuščevanje delavcev iz tujih držav.«

Fronc nič ne razume. Da delavce odpuščajo. Zakaj le?

»Veš, kaj je kriza?« je Hrastar resen. Fronc splašeno odkimava.

»Dela ni, denarja ni, ljudje stradajo.«

Fronc samo strmi.

»Jože ga bo vedno imel, priden je«, se nazadnje zdrami. »Počakajte s prodajo.«

»Morda bom, če mi ne pride pod roko kakšna ugodna kupčija. Če bom pa bajto prodal, ti bom že ob pravem času povedal.«

Fronc je čutil, da je vse izgubljeno, vse sanje, Jožetov trud in krvavi pot pod zemljo v Franciji. Vidi Hrastarjevo roko, ki je lepo zalita, čuti, da gre skozi vežo, da stoji na cesti.

Nebo je modro, zrak poln vonja, Fronc počasi prihaja k sebi. Zažene se nazaj po poti. Domov!

V breg se je unesel. Sapa mu je nagajala. Nazadnje ni mogel nikamor več. Usedel se je nad pot in srepel proti bajti, ki je zaspano čemela na vrhu. Nekakšna zaspana vročina se je sprelivala skozi cvetje.

»Ne grem iz te bajte«, je tolklo v srcu.

»Deset let sem živel v njej, vrtič sem napravil, prebeliti sem jo dal. Kos moje duše je, vse sanje so v njej. Kam naj grem zdaj, ko sem betežen? Od hiše do hiše, da mi bodo ljudje iz usmiljenja dajali kruh in prežgano juho.«

»Zažgem jo«, je siknil. »Nihče je ne bo imel.«

S težavo se je vzdignil in rinil navkreber.

Poiskal je ključ in odprl vrata. Prijetno hladno je bilo v veži. Duri v hiši so bile odprte. S peči je skočila tigrasta mačka in se mu komajšala okrog nog.

»Kaj sem te zaprl, muc? Zamijavkal bi, pa bi te spustil. Fronc je stopil čez prag. Peč se je zelenkasto svetila, ura je tik-takala na steni, na postelji je ležal razvegan klobuk.

Kar padel je za mizo. Čudna trudnost mu je ležala v nogah. Nekaj časa je sedel in gladič mačko, ki je skočila na klop, potlej je začutil žejo.

Odbencal je v vežo in zajel s korcem iz škafe. Pil je hlastno, da mu je ob straneh tekla voda od ust. Potlej je stopil k mornarji in si urezal kos kruha. Lačen je bil.

Usedel se je kar v veži. Vrata so bila zaprta, skozi zadimljeno okence je sijalo sonce.

»Zažgem, vse zažgem«, je siknil in zlobna misel ga je privzdignila. »Morda pa Jože pride, jutri, ta teden, in prinese denar. Morda je imel srečo in ima že toliko na strani, da bo za bajto dovolj.« Pomiril se je in stopil po krivec. V Kovačevi gmajni je videl drobno bukev, ki jo je oil podrli sneg. Kovač mu je dovolil, da jo spravi domov.

Zaklenil je in porinil ključ med butare.

Hrastar je pa le prodal. Že čez en teden. Fronc je ravno razsekoval bukev, ko sta se majala dva človeka v hrib. Napenjal je oči, pa nobenega ni mogel spoznati na daleč. Vendar ga je čudno stisnilo pri srcu.

»Bog daj, Fronc. Sekaš?«

Hrastar je bil. Fronc se je tresel, kakor da ga je nekdo mahnil z brinjevo vejo.

»Bajto sem prodal. Ta je pa kupec. Zdj bi si jo rad ogledal«, je Hrastar kar metal besede. Malo mu je bilo le nerodno, ko je videl obupno žalost v Froncovih očeh.

Kupec je kar sam od sebe stopil čez prag. Fronc ga je čul, kako je zadovoljno brundal.

Stiskal je sekiro v roki in begal z očmi od Hrastarja do kupca. »En mesec boš imel časa, da poiščeš stanovanje. Lahko ga boš dobil«, bi Hrastar rad spravil Fronca do govorjenja.

»Da ste mi to napravili! Nisem mislil.«

Čuden ogenj se mu je vžgal v očeh.

»Priložnost je bila, saj boš razumel

Fronc. Toliko ti Jože že pošlje, da boš lahko živel.«

Kupec je prišel iz bajte in zdaj ogledoval vrtič in cvetoče češplje.

»Prav prijazno je vse, sicer malo zane-marjeno, pa se bo dalo to in ono prena-rediti. Za upokojenca kakor nalašč.«

»Torej Fronc, danes mesec naj bo bajta prazna. Kar je tvojega vzemi, kar si pa k bajti svojega dal, se pa oglasi, da se zmeniva. Nočem, da bi ti imel škodo.«

Hrastar je ponudil roko, toda Fronc jo ni videl. Ko se je zavedel, je sedel na tnali in po glavi mu je šumelo kakor po prehudi pijači.

»Prodaj jo je«, je bila prva misel.

»Zažgem jo, še nocoj jo zažgem, se je utrnila takoj druga. Ko so se mu umirile noge je omahnil proti veži in čez prag v hišo.

»Podobe bom snel, mojega očeta so. In skrinja je moja, postelja, ura in omara tudi.«

Prišel je nositi iz hiše v grapo, kjer je vedel za jamo. Do noči je vlačil. Skrinjo in omaro je moral najprvo sprazniti in perilo na rokah zvlačiti do jame. Tudi prazni ni privlekel daleč. Preveč je bilo v hrib. Prevrnil ju je z vozička koj na začetku gmajne.

Potlej je še enkrat preštefnil vse kote in kar je spoznal za svoje in je mogel odnesti, je vzel.

Ko se je trdo znočilo je prišel v hišo nositi butare in slamo s podstrešja.

»Vse bom zažgal, vse«, je sikal. Nena-doma se je spomnil na vrtič kamor je bil vsejal že nekaj solate. Zdirjal je iz hiše in poteptal gredice, da je bila kotanja pri kotanji.

Potlej se je vrnil v hišo in obrizgal stene ter strop s petrolejem. Roke so se mu tresle od divje iht. Nazadnje je šel po kramp in nekajkrat udaril po peči. Koj se je udrla.

»Da bo bolj vleklo«, je odprl še okna.

Vse je bilo pripravljeno. S tresočo se roko je privlekel iz žepa vžgalice. Prva se ni vžgala. Druga je zagorela z drobnim plamenčkom, ki ga je koj vtaknil v slamo.

Tudi v veži je zažgal.

Potlej je smehljal se stopil čez prag in odšel proti gmajni. Na parobku se je ustavil.

Ogenj je že butal skozi okna.

Froncu so se raztegnila usta.

Bilo je plat zvona.

Fronc je videl ljudi, ki so hiteli v hrib, slišal je kričanje in topotanje cokel, toda vedel je: bajte nihče več ne reši.

Čutil je, kakor da prihaja vročina goreče bajte vse bliže, da mu buta v glavo, v vse ude, da se ogenj vrti v velikanskem kolobarju, ki ima v sredi Hrastarjevo glavo.

Potlej se je sesedel, kakor pogorelo ostrešje.

Mauser Karel

Zdravilstvo sredi ceste

Na Kitajskem je še polno zdravnikov prav domačega kova. Pri nas bi jih imeli za »padarje«. Enako tako kakor ulični sokač, tudi ljudski zdravnik rad potuje ter prodaja rojakom ljubo zdravje. Prodaja ga kar po prometnih ulicah. In če ima že sokač svojo opremo, kaj šele zdravnik! Na trgu na primer, kjer se je utaboril, ga naletite sedečega in čakajočega sredi pravic razstave steklenic, lončkov, vrečic, zelišč, kosti in raznobarnih druge šare. Marsikaj, kar je videti silno tajinstveno, služi seveda le za vabo. Če se kak bolnik odloči, da se bo dal zdraviti, se prične stvar s neizbežnim zagovarjanjem. Nato pripravi zdravnik iz bogve kakšnih zelišč in drugih tvarin ob ponovnih skrivnostnih zarotbah čudotvorno pijačo, ki jo svečano izpijeta oba. Po tem uvodu se lotita pravega lečenja, ki pa ni treba, da bi bilo nadvse stvarno. Večinoma se omejujejo ulični zdravniki na določene načine zdravljenja, ki ostanejo isti, naj si bodo tudi boleznir različne. Če pa treba, izvršijo na očitnem trgu celo krvave operacije. Pomislekov, ki bi jih imeli v Evropi in Ameriki proti taki javni praksi, tam v skrivnostni Aziji ne poznajo. Malo moti čudnega lečnika pri vseh njegovih opravi-ljih poulični dirindaj, malo ga motijo ra-dovedneži, ki prodajajo zijala pred njego-vim sanatorijem. Če le nekaj nese!

Evropski potovalci so pa tudi naleteli na cestne medicine, ki hranijo v svojih lekarnah učinkovite praške, koreninice in zelišča, kakor jih pri nas nobena lekarna ne premore. Prav tako je gotovo, da so na Kitajskem cepili ljudi v obrambo proti kozam že v dobi, ko se našim prednikom o sličnih pripomočkih še niti sanjalo ni. Sama prazna prevara kitajsko zdravilstvo torej le ne bo.

Druga za nas neobičajna prikazen ki-tajskih ulic je čistilec ušes. Ne mislite, da gre za šalo! Čiščenje, masiranje in dra-ženje ušes je na Kitajskem docela nara-ven poklic, in oseba, ki ga vrši, se lahko

ponaša, da je priljubljena in uvaževana. Gotova stvar je, da ne ostane mošnjiček možu nikdar popolnoma prazen, tem manj, ker se udejevsuje obenem še kot brivec. Kajpada razkazuje tudi ta umetnik svoje gibe povsem javno in izmed vseh pojmov, kar jih mož premore, mu je smisel za sramežljivost morda najbolj tuj. Kitajski državljani, ki želi postati deležni ušesne naslade, sede na nekaj stolček, brivec si večje poišče iz skrinjice instrument, ki je podoben lesenim žličici, in opozori gosta z vljudnim pritiskom roke, da nagne glavo ali na desno ali na levo. Nato mu jame z žličico brskati po sluhovodu. Ko je to v zadovoljnost gospoda gosta opravljeno, vzame paličico iz roženine, oprem-ljeno na enem koncu z biserom, ter vrta z njo po ušesu. Nato sledi draženje z drugo paličico, ki ji je na koncu pritrjen nekaj ostro brušen obroč iz medi. Že tedaj je brivčeva žrtev vsa blažena. Ob-čutki se pa stopnjujejo, ko se oboroži operater s tenko iglo ter prične z njo po ubogem ušesu oprezno in počasi zbadati in ščegetati. Popolnejšega užitka si pre-prost Kitajec ne more predstavljati. Opravek se konča s tem, da vtakne brivec v ušesno votlino nekaj čop iz svile in ga po njej precej časa vrti.

Vsakomur radi pritrjujemo, če izraža mnenje, da je to čiščenje ušes odvratna neumnost. Če se godi tako javno, je vrh-tega še neokusnost. Zaman pa boste kaj takega dokazovali povprečnemu Kitajcu. Tudi dejstvo, da je prav radi te razvade toliko naglušnosti po vsej deželi, še ni moglo ljudi dovolj spametovati.

Zmedenost.

General je vršil pregled vojašnice in prišel naposled tudi v kuhinjo, kjer so pravkar pripravljali kosilo.

»Kaj kuhate danes?« je vprašal osorno. Kuhar, ki je nekoliko jecjal, se je vzravnal in odgovoril ves zmeden: »Go-gospod oki—kisan general kro—krompir.«

Oroslav Sejavaec:

Večerna molitev

Dan trudno leze pod mrakū ponjavo, temā mehko odeva sivi kleč, samo zapad žari kot krušna peč, kot božja rana se blešči krvavo.

O Jezus, blagoslovi mojo glavo, pomagaj težo dne mi vreči s pleč in vse žalitve, preden pojdem leč, odpusti mi in križ moj sprejmi v spravo!

Glej, tudi jaz odpuščam bratom zlo, v pozabo vrgel sem gorje prestano; nad mojo jezo sonce ni zašlo.

O, skrij to noč me v svojo srčno rano pred breznom zlobe, pred peklā temo — in jutri spet nov dan razpni nad mano...

Nepoboljšljiva papiga

Krčmar Koritnik in Neža, njegova boljša polovica, sta živela v trajnem pre-piru. Kadar je on rekel »da«, je rekla ona »ne«, ali pa nasprotno. Imela je namazan jeziček in jo mož, ki je bolj počasi go-ovoril, ni mogel dohajati, kaj šele pre-hiteti. Kadar se je razjezil in naveličal od-govarjati, pa je bila njegova zadnja be-seda »Pogini baba!« na kar je šel iz sobe in togotno zaprl vrata.

Papiga v kletki na zidu je videla mnogo takih prizorov in si je krčmarjeve besede dobro zapomnila. Vselej, kadar je go-spodinja stopila v sobo, se je pričela dreti in vpiti, kot je čula gospodarja. »Pogini baba!« jo je nahrulila tako jasno in raz-ločno, da jo je vsakdo mogel razumeti.

Neža je bila jezna in sram jo je bilo, ker jo je ptica ozmerjala vpricho gostov, ki so prihajali v gostilno. Sklenila je, da jo bo zamenjala ali prodala. To pa ji je krčmar odločno prepovedal. Vsa obupana se je zatekla k domačemu župniku ter mu potožila svojo zadevo. Prosila ga je, naj ji pomaga ali pa vsaj svetuje, kako bi po-boljšala pokvarjeno nagajivko.

Gospod župnik je bil dober mož ter ji je bil takoj pripravljen pomagati. Tudi on je imel papigo, naučeno na same lepe besede. Slišala jih je od njega, ko je molil litanije ter mu gladko odgovarjala. »Go-spod usliši nas« in »Prosi za nas«, je znala že povsem pravilno izgovarjati.

»Posodil vam jo bom za nekaj časa«, je dejal, ko je zadevo nekoliko premislil. »Zakaj predvsem gre namreč za to, da se vaša ptica navadi na druge besede. Vi pa se med tem časom izogibajte prepira in ne hodite v sobo dotlej, dokler ne bo po-rednica one psovke popolnoma pozabila.«

Zahvalila se je za navodila in odnesla papigo z upanjem v najboljšo uspehe. Doma jo je zaprla v kletko, kar pa do-mači razposajenki ni preveč agajalo. Glasno je pričela kričati na tujko, ki se je pohlevno stisnila v kot in rekla: »Tiho bodi!« Postopno pa sta se sprijaznili in postali dobri tovarišici.

V sobo gospodinja ni hodila, čeprav je imela tamkaj kot krčmarica mnogo opravi-la. Neko nedeljo pa se je spozabila in stopila med goste. »Pogini baba!« je za-kričala nanjo domača papiga, čim jo je zapazila. Župnikova pa je dvignila svojo glavico in izrekla prav resno: »Gospod, usliši našo prošnjo!« Limbarski.

Za dobro voljo

Dvoživke.

V šoli je razlagal učitelj živalstvo in vprašal, kdo pozna kako dvoživko.

»Žaba je dvoživka«, se je oglasil Jane-zek, najmanjši izmed učencev.

»Dobro!« ga je pohvalil in pozval učence, naj tudi drugi pokažejo svoje znanje, toda odgovora ni bilo od nikoder.

Tedaj se je zopet dvignil mali Janezek in rekel: »Gospod učitelj, še ena žaba.«

Mila Jera.

Nerga z Očaka je bila jako sitna in nadležna ženica. Lotila se je tudi do-mačega gospoda župnika ter ga nad-legovala z različnimi vprašanji. Nekoč je hotela izvedeti, ali bo zveličana ali po-gubljena. Duhovnik je bil že nejevoljen ter ji je dejal, naj prav široko zine. Žena je poslušno odprla usta, na kar je prejela zatrdilo, da pride prav gotovo v nebesa.

»Kako pa veste?« je bila zopet rado-vedna.

»Zato«, je dejal, »ker je nekje zapisano: »In vrženi bodo v strašno temo, kjer je jok in škripanje z zobmi! Ker pa vi ni-mate zob in ne morete škripati, zato vas v pekel ne bodo marali.

Izbirčnost.

Izbirčnik je potožil sosedu, da mesa brez hrena ne more več uživati.

»Pri meni je pa ravno nasprotno«, je odgovoril sosed. »Jaz pa hrena brez mesa ne morem jesti.«

Srednjeveški ceh

Med ustanove nekdanjih časov, ki jih lahko imamo za nekake predhodnike današnjih zadrug, štejemo zlasti iz srednjega veka znano organizacijo obrtnikov, ki jo imenujemo ceh (nemško *Zunft*). Gotovo bo zanimalo naše bralce, kako so naši davni predniki že imeli veliko smisla za družabno skupnost. Zadržano gibanje v današnjih časih, ki je doseglo že lepe uspehe in mu je v bodočnosti brez dvoma odkazana važna vloga, ni prav za prav nič posebno novega, česar nekdanji rodovi ne bi bili poznali — v nekoliko drugačni obliki. Ravno razmišljanje o cehih nam bo pokazalo, kako je človek v srednjem veku imel veliko smisla za sodelovanje v vse obsežnejši obliki, kakor sedanje zadruge.

Ceh je bil organizacija obrtnikov. Zgodovinski podatki nam pričajo, da je bila obrt v glavnem notri do 19. stoletja vezana na mesta. Seveda si mest ne smemo predstavljati v današnjem pomenu te besede. Srednjeveška mesta lažje primerjamo velikim vasem naše dobe. Mislim na dobo srednjega veka, preden je Bertold Schwarz iznašel smodnik, ki je povzročil, da so mesta obzidavali z visokimi zidovi s strelskimi linami, v to obzidje pa zgnetli hiše z debelimi zidovi in ozkimi ulicami. Pred to dobo je bil značaj mest kmečki: ob glavni ulici so stale hiše, zadaj pa je bilo dvorišče s hlevom in drugimi gospodarskimi poslopji.

V teh mestih so živeli meščani, ki so pripadali duhovskemu, hišno-posesnemu, trgovskemu in obrtnemu stanu.

Obrtniki večji del takrat niso živeli od gole obrti. Imeli so v okolici mesta svoje polje, svoje vinograde (v vinorodnih krajih), v hlevu pa živino. Zelo so bili v tem oziru podobni današnjim podeželskim obrtnikom, ki po večini tudi živijo deloma od kmetovanja.

Obseg obrtnega udejstvovanja posameznega obrtnika je bil razmeroma zelo nizek. To bomo razumeli, če pomislimo, da je en mojster izdeloval ključavnico skoro 14 dni. Ker je isti mojster izdeloval obrtne produkte za meščane in za deželo, je bilo v vsakem mestu obrtnikov iste stroke zelo veliko. Da bi si obrtniki iste ali zelo sorodne panoge medsebojno družabno in gospodarsko pomagali, so začeli ustanavljati obrtna društva, ki so jih imenovali cehi.

Ceh je bila nekaka bratovščina. Temeljno načelo te organizacije je bila s v o b o d a posameznika kot mojstra, ki se je pa po svoji zajedniški volji družil v družabno skupnost ceha. S tem se je podvrgel določbam (statutom) organizacije, ki je predvidevala v glavnem naslednje predpise:

1. V enostavnejših zadevah obrtniške dejavnosti (nesporazumu, sporu, oceni itd.) se je mojster uklonil razsodbi cehovskega predstojnika, ki je imel za take primere sodstveno oblast.

2. Ceh je skrbel za to, da si posamezni mojstri niso odjedali med seboj odjemalcev in naročnikov za posamezne izdelke. Prav tako je ceh preprečeval konkurenčno izdelovanje pod ceno, kar bi škodovalo skupnosti. Tudi ni dopuščal pretiranega izdelovanja na zalogo, torej čez dejansko takratno potrebo. Zato je bilo v moči ceha predpisati, koliko mojstrov iste obrtne panoge sme odpreti svoje delavnice v kakem mestu.

3. Glede na omejitve mojstrov je bilo omejeno tudi število obrtnih vajencev in učencev. Kajti stalnega staleža pomočnikov cehi niso trpeli. Pomočnikov je smelo biti samo toliko, kolikor se bo predvidoma v gotovem obdobju izpraznilo mojstrskih mest. Pomočnik v času cehovstva ni bil

nikak plačan pomožni delavec, marveč popoln mojster, ki je samo čakal, kdaj bo mogel odpreti svojo lastno delavnico.

4. Važna vloga ceha je bila, da je za svoje člane skupno nabavljaj obrtne surovine in s tem cenen material. Na drugi strani je pa v nekaterih obrtnih izdelkih, ki so jih obrtniki izdelovali za skupen izvoz (n. pr. tkalci sukno) posredoval skupno prodajo po primernih cenah.

5. Končno je ceh skrbel tudi za družabno življenje, za prireditve in skupne zabave, pa tudi za duhovno življenje svojega članstva.

Primerjajoč delokrog nekdanjega ceha z delokrogom naših zadrug, vidimo, da so zadruge le delne naslednice ceha. Dočim je cehovska skupnost obsegala in urejevala skoro celotno proizvodno dejavnost članstva in segala tudi na socialno in duhovno področje, se naše zadruge omejujejo skoraj samo na čisto gospodarsko območje, kakor je zgoraj obseženo pod točko 4. So tedaj le delni posnetek stare srednjeveške ustanove, ki ni bila le gospodarsko-produktivna skupnost, marveč tudi splošna življenska organizacija.

Z. R.

Potujoči sokač

Srečate ga lahko v vsakem kitajskem mestu. Vse svoje imetje in podjetje, to je štedilnik, posode in živila, nosi s seboj na bambusovi palici ter išče po ulicah kotička, kjer bi se mogel za nekaj ur nastaniti, da uveljavi svojo kuharsko umetnost. Ko najde prostor, ki se mu zdi prikladen, razpostavi svojo prtljago, zakuri ter se loti kuhe. Njegov trud velja pripravljati raznih jedi, o katerih ve, da godijo okusu njegovih rojakov. Kitajcem je zlasti všeč neka pašteta, ki nastane iz mešanja različne zelenjave, izbranih začimb in kuhanega mesa. Že med kuho skuša mož z glasnim vpitjem vplivati na javnost, ki hrumi mimo njegove okrepčevalnice. S prikupnimi besedami razodeva ljudem vse mogoče radosti, ki se skrivajo v njegovih loncih. Posebno živahen pa postane, ko je pašteto dokuhal. Tedaj stopi na sredo ulice ter začne ljudi ogovarjati. Kar osebno se obrne na tega ali onega in ga ob vpljudnih ceremonijah vabi, naj vendar blagovoli priti v njegovo kuhinjo na poskušnjo. Mož bo celo pripravljen, da te nazove za princa, ali da te počasti s še imenitnejšim naslovom, samo da ga poslušáš in prisedeš. No, po navadi ni niti treba tako goreče reklame. Že tako

grede izdelki v denar in čez malo časa je vsa zaloga razprodana. Saj si celo ubogi kuli rad privoščil priboljšek, ako ima le še kak belič v žepu. Sokač je nazadnje lahko kar zadovoljen, ko vidi, kolikega zanimanja je deležna njegova redilna obrt. Celotni odpadki postanejo predmet navdušenja in povpraševanja. Zanje se namreč pulijo psi in prašiči, brez katerih si ne smeš misliti pristnega kitajskega mesta.

Marsikateri sokač zasluži sčasoma toliko, da mu ni treba več begati po svetu. Nehvaležno vlogo večnega žida lahko obesi na klin. Čim postane zbog svojih kuharskih vrlin majhen kapitalist, si najjame v kaki hiši bolj ali manj skromen prostor ter si uredi stalno kuhinjo. Od slej sprejema goste ne več pod m'lim nebom — in to pomeni razliko! V novi kuhinji tudi lahko sedi. Kdor na tak način kosi, južina ali večerja, ta ne greši, če se šteje napol h gospodi. Kajne, ako te tedaj podjetni mojster od'kuje z blagodonečim naslovom »staročestiti princ« — mar se mu ne boš dajal rajši prepričati kakor pred letom dni, ko si še prostaško jedel na cesti?

VOLJA

Vzrok skoraj vseh naših neuspehov je slaba in mrtvična volja, bojazen pred napor, zlasti pred trajnimi. Naša nedelavnost, naša lahkomišelnost, naša brezmišelnost, so le posebna imena za brezbržnost ali lenobo, ki je človeški naravi to, kar je snovi težnost.

Pravi nasprotnik dosledni in stanovitni volji, more biti le neka trajna moč; kajti pojavi strasti so le mimoidoči (v presledkih med njihovimi nastopi še vedno ostane nekaj časa). Obstoj pa bistven duševni položaj nepretrganega svojstva, ki ga imenujemo ohlapnost, neobčutnost, brezbržnost, lenoba. Temu nasproti sicer žrtvujemo mnogo napora, ali dokončne zmage ne dosežemo. Koliko ljudi je, ki kažejo, da imajo samo en smoter: da grede skozi življenje, uporabljajo kolikor mogoče malo misli. Poglejmo n. pr. dijače. Ali ne napravijo samo minimum tega, kar je za izpite potrebno?

Neka duševna slabost se je pojavila pri vseh dejanjih današnje mladine. Če bi opazovali kakega mladeniča, bi videli, da nekaj ur preveč spi in ko vstane, je še zaspan, len, počasen. Nima veselja do dela in že na obrazu mu čitamo neko malomarnost. V gibanju ni ne moči, ne odločnosti. Jutro je izgubljeno...

Delo, ki ni vztrajno, je leno. Vztrajno delo potrebuje vztrajnega vodstva. Delovna moč volje se ne razodeva toliko po vsestranosti prizadevanj, temveč da vprežem vse duševne moči za en in isti smoter. Dovedna vsestranska delavnost kaže veliko slabost volje. In ravno pri dijakih opazujemo ono temeljno obliko lenobe, kateri pravimo raztresenost ali razcepljenost.

Smoter učitelja bodi najprej, da pridobi mladino za krepko in trajno napornost v pazljivosti.

Ko vzgajamo, se vzgajamo. — Ko učimo, se učimo. — Vaja stori mojstra. — Ponavljanje je prva potreba pri učenju. — Jedro vseh učiteljskih prednosti je ljubezen in veselo razpoloženje. — Zunanje sredstvo za vzgojo volje je tudi telesno zdravje. »Zdrav duh v zdravem telesu.«

Pij II. - pedagog

Najvažnejša razprava, s katero si je Enej Silvij Piccolomini pridobil naslov teoretičnega pedagoga je »Die liberorum educatione« (O vzgoji otrok). To delo je naslovljeno na češko-ogrskega kralja Ladislava. Ladislav je bil sin Alberta II. vojvode avstrijskega, ki je bil oženjen z Elizabeto, hčerko cesarja Sigismunda. Pripadala mu je češka in madžarska krona. Ko je bil Ladislav star 19. let, je nenadoma umrl. Bližnji povod sestavi imenovanega spisa je bila prošnja prestolonaslednikovega učitelja Gašperja Wendela. Glavni namen pisatelja je bil, da vzbudi v desetletnem princu smisel in ljubezen za humanizem. Po prvotni zamisli bi moral imeti spis 4 dele, ki odgovarjajo 4. razvojnim stopnjam človeka. Zato je hotel Enej naslikati idealnega kralja kot dečka, mladeniča, moža in starca. Dovršen je samo prvi del. Zato imamo v tej razpravi samo navodila o vzgoji otrok. Enej razpravlja najprej o telesni vzgoji, potem o nabožno-nravnstveni in slednjič o intelektualni vzgoji. Čeprav se spis ozira v prvi vrsti na vzgojo mladega princa, imajo vzgojno poučna načela vendar splošno vrednost.

V uvodu povdarja veliko ceno kreposti, znanja in dobre vzgoje. Vzgoja razvija naravne darove, ki v zvezi z naobrazbo in vežbanjem podajajo popolno sliko človeka. Otroka je treba vzgajati v dvojnem oziru, telesnem in duševnem. Predno preide k telesni vzgoji ima nekaj misli o izbiranju učiteljev. Učitelji morajo biti sami dobro vzgojeni, izobraženi, skromni in krepotni. Spajati morajo resnobo z milino. Telesnih kazni ne odobrava. Učitelja in učenca naj družijo ljubezen.

Otroka je treba varovati mehkužnosti. Glede drže telesa je treba pri vsem gledati na dostojnost. Igrati in počitku je treba določiti mesto v vzgoji, ker je treba upoštevati, da je življenje sestavljeno iz dela in odmora. Jed in pijača se morata zmerno podajati, oboje mora biti lahko prebavljivo in ne sme dražiti prebavil. Nezmerenost v jedi in pijači je vedno škodljiva. »Bodi zmeren v pijači, da se ti duh ne obteži, temveč žega tolaži«. Telesno požljivost je treba krotiti. Jed se ne sme uživati zaradi naslade, temveč zaradi hranitve.

S poukom je treba pričeti vsaj v sedmem letu. Materin jezik je treba prav posebno gojiti. Najodličnejši učni predmet je religija, ki kaže pot v pravo življenje na drugem svetu. Pot v nebo kaže sv. pismo. Posebno pozornost je treba posvetiti izbiri družbe za gojenca.

V XIII. poglavju govori o vzgoji govora pri dečkih. Dečki se morajo naučiti lepo in razumljivo izražati. Deček naj se navadi molčati. Molčati ob pravem času je znak velike modrosti. Število onih, ki se zaradi kake besede kesajo je veliko večje, kot onih, ki obžalujejo, da so molčali.

Slovnico imenuje vrata znanosti. Obsega tri glavne dele: Pravilno izražanje, tolmačenje pesnikov in pisateljev in način pisanja. Poslednji del slovnice se bavi s pravopisom in lepopisom. O glasbi manj razpravlja. Z ozirom na tedanjo učno osnovo zahteva, da se gojenec uči aritmetiko, geometrijo in astronomijo.

KRIŽANKA

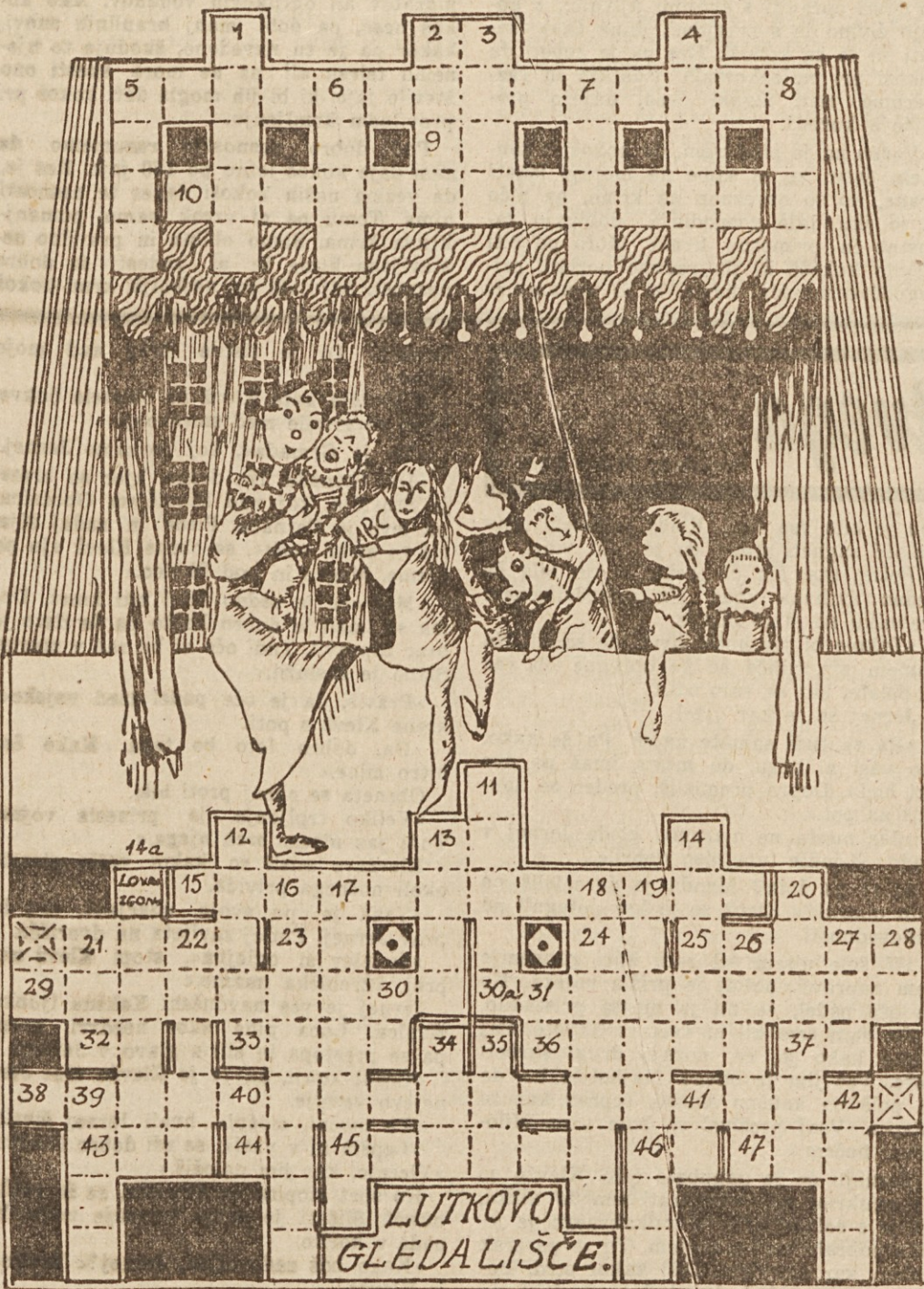
»LUTKOVNO GLEDALIŠČE«

Besede pomenijo:

Vodoravno: 2 del voza; 5 slovenski pesnik; 9 veznik; 10 koroški jezikoslovec in književnik; 13 osebni zaimek; 15 koroško jezero; 21 ime slavnega papeža; 23 prvi zlog »organa«; 24 ploskovna mera; 25 iz brun sestavljeno vodno vozilo; 29 šaljivo lutkino ime; 30 a žensko ime; 32 nikalnica; 33 koristna domača žival; 36 otok v Sredozemskem morju; 37 prvi zlog »šale«; 38 glej sliko; 43 kača tropičnih krajev; 44 votla mera (kratica); 45 pokora (zakrament); 46 veznik; 47 zamašek pri sodu.

Navpično: 1 nebo pri lepem vremenu; 2 trup iz maka; 3 gozdna žival; 4 mrtveč človek; 5 južni sadež; 6 dobra močnata jed; 7 bojno pokrivalo starih narodov; 8 del telesa; 11 shajališče živinskih kupcev ter prodajalcev; 12 ribiška potrebščina; 13 zver; 14 znana božja pot na Primorskem; 14 a izdelek suhe robe; 16 kraj na Slovenskem Koroškem; 17 pogum; 18 zagrajen prostor; 19 pokrajina v Rumuniji; 20 kovaško orodje; 21 koristna rastlina; 22 se rabi pri zidanju; 26 zimsko oblačilo; 27 žensko ime; 28 prvi zlog »vaje«; 30 medmet; 31 členica (stara oblika); 34 ilovica; 35 kralj živali; 39 zločinsko dejanje; 40 predlog; 41 veznik; 42 gorovje v Grčiji.

Pripomba: Kvadrat s podpisom (pod štev. 14 a) spada tudi k črkovni celoti!

Za naše gospodarje

Letošnja zima je huda za čebele

Takih zim, kakršna je letos, nimamo veliko, hvala Bogu. Že do konca januarja, ko to pišem, smo se naužili mraza daleč čez glavo. Le premisli, ljubi moj, od srede decembra do sedaj mraz kar naprej drži, pa kako drži! Cele tedne se je temperatura sukala okrog 20 stopinj pod ničlo!

Mi smo se stiskali in se še stiskamo okrog peči in s strahom ogledujemo praznino v drvarnici. Kaj bo, če zmanjka kuriva? Ob topli peči nam misli uhajajo tja k čebelnjaku in v strahu se sprašujemo: Kako neki prenašajo ta grozni mraz naše male ljubljence? Kaj bo, če njim zmanjka hrane...?

Zares, to je važno vprašanje. Ali se še spomnite, kaj smo že ponovno na tem mestu zapisali: »Skrbite, ljudje božji, ki imate čebele, že jeseni za zadostno zimsko zalogo hrane v panjih. Kajti nihče ne more naprej vedeti, ali bo pozimi lahko kaj hrane dodal ali ne. Če ne gre drugače, združite po dve družini v eno. Bolje je, da polovično število dobro prezimi in močne družine pridejo v prvo spomladansko pašo, kakor da bi nam čez zimo vse družine pomrle zaradi pomanjkanja medu.« — Tako smo pisali. Če je bilo naše pisanje glas vpjočega v puščavi, potem bo letošnja spomlad po čebelnjakih pogrebščina. Kdor je pa poslušal nasvete, bo s svojimi družinami dočkal spomladanskega sonca.

Mraz v tej zimi je za čebelice zelo hud. Tudi nevaren jim je. Najbolj v tistih panjih, kjer je čebelar pustil malo zimске zaloge. Treba je pomisliti, da čebelje družine v ostrem mrazu porabijo znatno več hrane, kot pa v srednje mrzli ali celo v mili zimi. Cele tedne trajajoči ledeni valovi vdirajo v panje in so jih popolnoma ohladili. Da si vzdržijo družine v grozdu potrebno toploto (vsaj + 20° C), morajo zavžiti veliko »kalorij« v obliki medu. Čim bolj mraz pritiska, tem bolj je treba v panju »kuriti« z medom. Ali ni po vsem tem zelo nevarno, da ti bodo tvoji jesenski računi unesli? In bo čebelam hrane prehitro zmanjkalo?

Kaj napraviti? Gotovo imaš še kaj sladkorja, ki si ga dobil za dokrmljenje čebel. Ali v čebelnjaku je v takem mrazu vsako dodajanje popolnoma izključeno. Imeti moramo pred očmi, da čebela že pri + 9° C otrpne in je zgubljena. Če bi panj tudi dobro segreli z vročo opeko, je vnanji mraz tako hud, da toplota ne bo dovolj zalegla, zlasti ne po celem panju. Pri dodajanju hrane se zimska gruča razleže. Nemogoče je, da bi se spet v redu sklenila pri tako ostrem mrazu, ne da bi večina čebel popadala in otrpnila.

Če si za nekatere panje v veliki skrbi zaradi hrane, ti svetujem tole: popolnoma narahlo in mirno panj potegni iz čebelnjaka in ga prenesi v zakurjen prostor, kjer mu žrelo zamaši. Nato ga odprl in mu na običajen način dodajaj hrane to-

liko, da boš za nekaj časa spet brez skrbi. Družina se bo namreč v sobni toploti razgibala in bo začela sprejemati dodano hrano.

Ko boš dovolj dokrmil, panj postavi v nekoliko hladnejši prostor, ne pa še na prosto. Ko ugotoviš, da so čebele spet zlezle v zimsko gručo, jih mirno odnesi nazaj v čebelnjak. Na ta način boš panje rešil pogina, sebi pa olajšal pregrešno čebelarsko vest, ki ti je dovolila, da si dobljeni sladkor misliš porabiti za kavo in čaj, namesto da bi ga bil dal čebelam...

Izredno ohlajeno ozračje ne dovoljuje čebelam niti ob lepih sončnih dneh, da bi se otrebile blata, ki se jim je nabralo v blatnikih. Zaenkrat še ni nevarnosti za grižo, a treba je le skrbeti za vse potrebno, da se družine ob prvi priložnosti brez večjih izgub otrebijo. Saj že dovolj dolgo sedijo v zimskem gnezdu. Ko bo prvič zapihal jug in bo sonce toplo gredo v panje, bodo prišle čebele na trebljenje. Skrbni takrat, da zavaruješ prostor pred čebelnjakom proti mrzlim vetrovom in da nekaj metrov daleč odmečeš sneg. Čebele pred panji rade padajo na tla. Katera koli

pade v sneg, otrpne in umrje. Sedaj je vsake dvakrat škoda!

V dnevih trebljenja na hitro lahko pogledaš v tiste panje, ki se ti tako ali drugače zdijo sumljivi: ali zastran matice ali pomanjkanja hrane ali česa drugega. Če si mojster, boš z enim pogledom v gnezdo lahko ugotovil položaj v družini in vse potrebno ukrenil. Kdor je pa »šuštar«, namesto da bi bil čebelar, bo napravil več škode ko koristi, ako poseže v panj. Pusti naj jih raje v miru!

Pri tisti priliki se tudi prepričaj, če so panji dobro zapaženi in odeti. Odslej je odeja zaradi ohranjanja toplote še važnejša, kot je bila doslej. Panje raje še bolj odeni in še topleje zamaši vse špranje. V kratkem se bo pojavila prva zalega, ki uspeva le ob 35° C toplote. Premisli, kakšna velikanska razlika je, če je zmaj n. pr. — 10° pod ničlo! Celih 45° C!

Na vreme se tudi potem še ni nič mogoče zanesti, ko bodo zapihali južni vetrovi. V spominu nam naj bo zima 1928/1929, ko je živo srebro še sredi marca padlo pod — 10° C. Bila je podobna letošnji. Tudi takrat so vdiral mrzli valovi s severa kar drug za drugim — kot letos. Bodimo torej previdni in skrajno pazljivi! Ob prvem ugodnem vremenu dokrmimo vse družine toliko, da bomo tja do aprila brez skrbi.

Ali bi si ne pulili las z glave, če bi nam družine sedaj proti pomladi od lakote in mraza pomrle — potem bi prišlo medeno leto, mi pa brez čebel... O, to se ne sme zgoditi!

Kakšna naj bo krma za kokoši

Kmečki gospodar prav nerad verjame, da bi mu mogle kokoši prinašati kaj posebne koristi. Kmečki gospodar še vedno verjame, da je pravilen pogovor, ki pravi: »Kdor hoče napraviti svoje posvetstvo, pa ne ve kako, ta naj redi mnogo kokoši in druge perutnine.«

Mi pravimo: »Srednja pot najboljša pot!«

Gotovo bi bilo nepravilno rediti preveč kokoši, kokoši bi se »zajedle« in to zlasti v zimskem času, ker bi pojedle preveč dragocene krme, katero bi veliko koristneje mogli uporabiti drugače. Spet pa ni prav, da bi hoteli biti brez kokoši zato, ker nam razbrskajo gnoj, ker nam večkrat razbrskajo ravnokar obsejano njivo in pojedjo nekaj semenskega zrnja, ker puščajo perje in drugo nesnago med govejo in konjsko krmo. Vsemu se da odpornosti.

Res je, da kmečki gospodar, ki ima več ko dosti opraviti s svojimi njivami, z govejo živino in s svinjami, nima časa brigati se še za kokoši. Res pa je, zopet, da kokoši pri malenkostnih izdatkih in razmeroma mali izgubi časa, dajejo precejšnje koristi.

Važno pa je predvsem, da kokoši v zimskem času, ko si same ne morejo iskati hrane, ko so navezane na krmo, na pičo ki jo jim daje gospodinja, dobivajo zadostno in primerno krmo. Mora pa biti število kokoši, ki jih redimo pozimi, prilagojeno množini krme, ki jo nimamo za

kokoši na razpolago. Te krme pa je danes manj, kakor jo je bilo pred vojno. Takrat je bilo mogoče kupiti za nizko ceno ribjo moko in tudi takrat niso uporabljali toliko ječmena in ovsa za ljudsko prehrano kakor danes.

Kakšna naj bo krma za kokoši? Krma mora vsebovati najprej vse one snovi, ki jih potrebuje kokoš za življenje. Razen tega pa mora vsebovati krma še vse one snovi, ki jih potrebuje kokoš, da more rasti, da more tvoriti jajca v telesu, da je prilagojena prebavlilni masi. Vse potrebne hranilne snovi morajo biti vsebovane v taki množini krme, da jo kokoši morejo lahko prebaviti.

Kokoš, ki nese jajca, mora dobiti na dan sledeče množine hranilnih snovi v krmi: 12 do 15 gramov prebavljive beljakovine, 4 grame prebavljivih maščob in 60 do 70 gramov prebavljivih ogljikovih hidratov ali ogljikovih vodenov. Ako kokoš nese, pa dobi manj hranilnih snovi, kakor pa je tu navedeno, škoduje to njenemu telesu ali pa ne more znesti ono število jajc, ki bi jih mogla dati kokoš pri pravilnem krmljenju.

Pod dobro nesnostjo razumemo, da nam daje kokoš letno po 150 jajc. Res je, da večina naših kokoši danes te nesnosti nima. Temu pa ni vzrok samo pomanjkljiva krma. Samo obilna in pravilno sestavljena krma še ni zadosti za dobro nesnost. Saj tudi pri najboljši krmi kokoš

ne more znesti 150 jajc na leto, ako nima v sebi sposobnosti za to. Dobra krma krme je torej podedovana lastnost. Ako daje kokoš na leto izjemno več kakor 150 jajc, mora dobiti seveda tudi več hranilnih snovi v krmi, kakor pa je preje navadno.

Najbolj moramo pamti na to, da dobiva kokoš v krmi zadosti beljakovine. Jajce je namreč v glavnem sestavljeno iz beljakovine, ravno beljakovine je pa navadno v krmi premalo.

Za krmljenje kokoši naj bi uporabljali predvsem tako krmo, ki ne pride v poštev za ljudsko prehrano. V kmečkem gospodarstvu pridejo predvsem v poštev razni odpadki od rži in pšenice, nadalje ječmen slabše vrste, oves in v nekaterih krajih tudi koruza. Najboljše je, ako vse te vrste žita pomešamo, koruza pa naj bo vedno zdrobljena. Rži in ječmena kokoši ne jedo rade, zato ta žita tudi preje damo v mlin zdrobit. Najboljše je, ako nato ta žita namočimo, da jih kokoši dobijo kot mehko krmo.

Najbolje je, da napolnijo kokoši golšo preko noči s zrnatno krmo. Zato dajemo kokošim zrnatno krmo sveder. Pri tem računamo 30 do 40 gramov zrnate krme na eno kokoš na dan.

Mehko krmo dajemo s jutraj. Pri tem računamo na dan in na kokoš: 100 gramov kuhane krumpirja, v katerega agnetemo 20 gramov zdrobljenega ječmena ali rži in 20 gramov zdrobljene detelje.

Mogoče bodo gospodinje rekla: vse prav, vse razumemo, toda deteljo kokošim, to pa ne. Detelja je vendar za konje in govejo živino. Pa ni tako, ravno krmljenje detelje, na pr. lucerne, je nujno potrebno, da dobijo kokoši zadosti beljakovine v krmi. Deteljno seno vsebuje mnogo beljakovine, ako kosimo še zelo mlado deteljo. Vsekakor pa je treba kositi deteljo, predno cvete, če hočemo dobiti deteljno seno, ki je nekaj vredno kot beljakovinska krma. Ako sušimo mlado pokoseno deteljo kar na tleh, se ravno najbolj deli pri sušenju in obračanju zdrobijo in izgubijo. Zato sušimo deteljo na razno vrstnih ostrveh ali pa v kozlecu.

Deteljo primešamo smleto ali pa koš zelo kratko rezanico mehki krmi. Ako detelja ni zrezana na kratko, morejo daljše deteljne biljke povarčiti, da se kokoši golša zamaši. Kot nadomestilo za deteljo uporabljamo tudi seneni drob ali seneni drob. To je prah, ki nastane na skednju pod senom in je sestavljen iz zdrobljenih trav in zdrobljenih travniških cvetic. Seneni drob vsebuje približno pet odstotkov prebavljive beljakovine, zdrobljeno mlado deteljno seno pa devet odstotkov.

Krma, ki je spredaj opisana, torej 30 gramov sitne mešanice in 140 gramov mehke krme, ki je pripravljena, kakor je bilo prej opisano, vsebuje približno 6 gr. prebavljive beljakovine, 4 grame prebavljive maščobe in 65 gramov prebavljivih ogljikovih vodenov. Ta krma ima torej zadosti hranilnih snovi z izjemo beljakovin. Teh bi moralo biti 12 do 15 gramov, v tej krmi pa jih je samo 6 gramov. (Dalje prihodnjic.)

Sin metvega

VELA

Spisal: K MAUSER

2.

»Starina, prijatelj. Pogreje ti kri in žile. Na, Jernej, še ti ga zvrni kozarec.«
»Ne pijem, ata.«
»Salament, tak brdavs, pa mu vino ne diši. Le stisni ga kozarec, ne bo ti v škodo.«

Klevž rine v fanta.
»Res ne bom, ata. Ni mi zanj.«
Jernej se ne da pretentati.
»Pa štrklje jej«, mu porine krožnik k roki.

Jernej se ne da prositi.
Potlej mu Klevžarica prinese še vročega mleka.

»Preveč bo, mama.«
»Le jej, saj vem, da si lačen. V mestu ni mleka.«

Kakor da je prišel domov. Nič neroden, skoraj kakor da je sin.

Klevžarici je na moč všeč. Klevžu tudi. Že prav pod noč se Bregar posiovi. Skoraj, da ga je malo zanašalo.

»Prekvato, fant ima srečo. Iz nič bo prišel na bogatijo. Klevžu se je usedel na srce, koj prvi trenutek. Še Klevžarico je osvojil kakor je tečna in pristujena.«

Motovilil je v breg in se lovil ter govoril sam s seboj, kakor le ob velikih praznikih, ko je prišel od Peharčka.

*

Koj ko je Bregar odšel, si je Jernej ob Klevžu ogledal mlin in hišo. Neizrečeno

mu je bilo vse všeč. Klevž je moral prav nalašč zagnati stope, da je fant videl.

Potlej sta šla ob reki, ki je bila še vedno zvrhana vode. Na zamočvirjenem travniku so stale mlake.

»Takole bi jaz hotel živeti do smrti. Na samem ste, nihče se ne obregne ob vas in delate, kar se vam zdi.«

Jernej se je kar vrtel.

»Pa se tudi samote naješ. Pa še kako. Do vasi ni blizu, do mesta imaš pa dve uri hoda. Dobro premisliš, preden se spustiš na pot.«

»Jaz mesta ne maram«, gleda Jernej v vodo. »Ljudje tam niso dobri.«

»Kaj pa šola? Menda je ne misliš na klin obesiti?« Klevž se je kar potegnil od radovednosti.

»V šole nisem šel rad. Štiri gimnazije sem napravil, potlej je prišla vojska. Ko je oče padel, se mi je mesto pristudilo. Tako sam sem bil in vsem v napoto. Saj veste kako je, če morajo drugi skrbeti zate. Vse jim je odveč. Najboljše bo, da si poiščem kakšno službo, čeprav kar za hlapca. Vsaj preživel se bom sam. Milošine nočem.«

Jerneju se je nagubalo čelo. Klevžu so se zaiskrile oči. »Večkrat sem že slišal, da je s šolami križ. Marsikakšnega je jetika pobrala med zidovjem. Tu je pa zrak dober, kar smrekov. Diši kakor strd. Posebno na pomlad, ko bukke ozelene na

Grmadi. To je tistile breg nad mojo njivo.«

S prstom kaže Klevž na obletele bukve, ki so se vrinile med smrekovje.

»To je Grmada«, koj povzame Jernej.

»Da, Grmada. Na desno, kjer so brze, je Stovičje, koj nad Stovičjem Obočnica, na levo je Pernača, Pleče in zadaj šija. Na to stran vode«, se obrne Klevž »je pa Sleme, Megre in pod Skalco.«

»Moj oče je vedno želel biti kmet. Doma so imeli le dobro kajko pa še tisto je brat napravil. Tudi oče ni bil rad v mestu. Slabo je zaslужil.«

»Praviš, da je oče padel med vojsko«, krene Klevž s poti.

»Da, dobro leto bo tega. Kako čas hitro mine.«

Obrneta se nazaj proti hiši.

»Veliko trpljenja je prinesla vojna. Tudi jaz nisem brez njega.«

Klevževi misli so kakor večje plesale okoli nočnega privida.

»Vsak je po svoje udarjen«, mu da prav Jernej. Potlej zavijeta na dvorišče.

»Še hlev si ogledaj«, stopi Klevž naprej. »Žrebička imamo.«

Jernej je ves navdušen. Kakšna ljubka živalca. Luca piha skoz nozdrvi, pram pa se prestopa in sili z glavo v Jerneja.

»Čedni konji, kaj?« je Klevžu všeč Jernejevo veselje.

»Pa močni, močni«, hvali Jernej živali.

»Lepših ni v vasi«, se zdi dobro Klevžu.

»Vlečejo, kar jim naložiš.«

Ko spet stopita na dvorišče, se še rahlo mrači. Slišati je samo šumenje vode, ki pada v korito.

»Kako boš zadovoljen, Jernej?« hrkne iz Klevža.

»Bolj ne morem biti. Ko sem svedel, kam bom šel, sem si v sanjah naslikal prav takšen kraj. V vasi mi ni tako všeč.«

»Koliko požitnic pa so vam namenili?« poizveduje Klevž.

»Rečeno je do marca. Potlej naj se vsak sam odloči. Toliko, da si opomremo.«

»Tako«, je kratek Klevž. Videti je, da bi rad še nekaj rekel, pa se je premislil.

Ko sta stopila v hišo, je Neža že nagala luč in zagrnila okna.

»Ga boš zdaj en kozarec?« sili Klevž.

»Pa ga naližite, oče.«

Jernej se vda. Neko veselje mu je udarilo v žile. Klevž je natočil tri kozarce.

»Na, Neža, še ti ga primi. Na Jernejevo zdravje in da mu bo všeč pri nas.«

Ko je dekla opravila živino, so sedli k večerji. Turšične žgance in mleko.

»Grunt je na žgance postavljen, Jernej«, je Klevž dobre volje. »Na žgancih, potlej pa na kaši.«

Jernej se smeje. Klevžarica tudi, še dekle in pastirja sili smeh. Tak Klevž še dolgo ni bil.

Pa je res kar prijazno, ko je eden več.

Hudimana, da Klevžu še prej ni prišlo na misel. Potlej dekla in pastir odideta.

Dekla v kamro, pastir pa v hlev. Kar v jaslih si je napravil posteljo.

Zdaj so Klevževi sami. Klevžarica od naša posodo, Klevž baše čedro.

»Liter nazaj postavi, še nismo pri koncu.« Pogovor se razpleta o šolah, o mestu, o tem in onem. Klevž ga počasi presuče na vojno.

»Torej oče ti je padel?«

»Dobre leto je ed tegač, se urozi Jernej.«

Izpod domače lipe

BRDO PRI SMOHORJU

Nekoliko pozno podajamo pregled našega dela v preteklem letu, vendar si mislimo, bolje je pozno, kot pa nikoli.

Začnimo kar s središčem fare s starodavno cerkvijo sv. Mihaela. Že leta in leta se je govorilo, kako potrebno je popravilo in obnova cerkve, toda vedno se je to delo odlašalo. V preteklem letu se je dolgoletna želja končno le uresničila. Staro in mlado je prišlo za delo, še šolska mladina je pomagala po svojih močeh. V maju so prišli slikarji, ki so imeli dosti truda, da so temno in zaprasedeno hišo božjo spremenili v lepo, svetlo in sončno. Posebno lepo se je posrečil veliki oltar, ki je preplešan v barvi solnogrškega marmorja. Slikarski mojster Romanič iz Celovca zasluži za to lepo delo vse priznanje. Lep in vesel dan je bil za vsa faro god sv. Mihaela, ko je bila obnovljena cerkev slovesno blagoslovljena in smo obenem obhajali vsakoletni svoj žegen z zeliškimi stehvanjem. V zadnjih mesecih leta so napravili še nove klopi, ker stare nikakor niso več spadale v prenovljeno cerkev. Tudi šolska mladina je dobila svoje klopi, tako da je vsakdo na svojem mestu. Lahko smo hvalični Bogu, da smo srečno dokončali delo. Hvalo smo dolžni tudi merodajnim oblastem in raznim podjetjem v Smohorju, ki so nam šli v vseh ozirih na roko. Gospodu župniku, na katerega ramenih je slovela vsa skrb za delo ter vsem in vsakemu, kar je kdo storil ali daroval za cerkev: Bog plačaj!

Če greste po cesti iz Smohorja proti Brdu pridete v vas Limače, ležečo na sončnem pobočju, obrnjeno proti Karniškim Alpam. Iznemadi vas izredna čistota in red okoli cerkve. Cerkev je na novo pobeljena, spredaj narejen nov opornik, zadaj odkopana zemlja in napravljeno vse potrebno za vodo, ne za moka zidovja. Notranjost cerkve so dali vaščani, okusno preslikati, že leta 1945. Izredno lepo so prenovljeni oltarji, delo restauratorja M. Antoniča iz Celovca. Cerkev je dobila dva nova kipa: Presy. Srca Jezusovega in sv. Jožefa, delo domačega umetnika Domenika iz Smohorja. Vsa čast tem, ki so to delo započeli kakor tudi vsi, ki so pomagali delati in darovali. Navdaja jih lahko zavest, da je sedaj njihova cerkev ena najlepših podružnic daleč na okoli.

Omenimo naj še Rotoče, zadnjo našo vas, proti zahodu, kjer se še po slovensko »žepra« in prepeva. Pridni vaščani so med prvimi obnovili svojo cerkvico, posvečeno Mariji Snežni.

Na božični dan je bil blagoslovljen novi kip Matere božje, Srednice vseh milosti za cerkvico v vasi Melane. Kip je lepo delo že zgoraj omenjenega umetnika Domenika. Vaščani so se za sprejem nebeške Kraljice lepo pripravili s prejemom sv. zakramentov. V procesiji in z lepim petjem

smo spremili Marijo v obnovljeno cerkvico.

Na šolski božičnici so zapeli otroci več božičnih pesmi. Vmes so bile deklamacije v slovenskem in nemškem jeziku. Po razdelitvi daril so imeli otroci še »kino«. Gozupnik je pokazal in prav po domače razlagal našim malčkom skioptične slike pod naslovom: »Mati in dete«, ter »Veseli bažiki«.

Na sv. večer pred polnočico nam je šolska mladina lepo zapela več otroških božičnih pesmi. Kar korajžno so zapeli mali solisti. Kramarjev Ludvik, Kugličev Hanzi in Wallnerjeva Hanca. Pri pesmi: »Angelečki stopajo« so angelci zares prišli z gorečimi svečami in prinesli Jezusčka ter ga položili v jaslice. Med mašo pri glorijski otoci zapeli: »Kaj se vam zdi pastirčki vi?« Angelci so med tem nosili darila za rejne k jaslicam. Bilo je to res ganljivo božično doživetje, marsikomu so zalesketale solze v očeh. Domov grede so se ljudje razgovarjali, da tako lepe polnočnice še niso doživeli. Naši mladinci in

njenemu vodstvu pa kličemo, le krepko naprej po začetni poti, uspeh vam ne izostane!

Za letos pa imamo namen napeljati elektriko v vasi Mele in Moste. Delo je že v teku in upamo, da nam bo že zasvetila preden se bodo noči zopet začele daljšati.

Na naši planini pa nameravamo sezidati kapelico Matere božje v spomin padlim vojakom naše fare. Ker pelje na planino lepo izpeljana avtomobilska cesta, pride v poletnih mesecih poleg stalnih prebivalcev, ki jih tudi ni malo, še polno nedeljskih izletnikov iz Smohorja in okolice. Zgraditev kapelice bo omogočila vsem tem, da bodo poleg telesnega zdravja in razvedrila, ki ga nudijo naše gore, deležni večkrat tudi dušnega okrepčila. Vsi dobro misleči bodo z veseljem pozdravili to lepo zamisel, gotovo pa tudi z veseljem pomagali vsak po svojih močeh k čimprejšnji dovrstitvi kapelice.

Govori se tudi nekaj o vodovodu, ki je zelo potreben. Kaj nam pomaga, če voda mimo nas teče v vaško korito in je nimamo tam, kjer jo nujno potrebujemo, namreč v kuhinji, hlevu in na vrtu. Moramo jo pač za vse to daleč nositi.

Koliko nas bo pri vseh teh delih spremljala sreča in korajža, bomo pa ob času že še poročali.

„ANTE PANTE...“

Od vseh slovenskih dežel je slovenska Koroška najbolj bogata, zanimiva in pristrana v svojih narodnih običajih. Žal so politične prilike mnogo pripomogle k temu, da se je marsikateri teh običajev pozabil ali obledel in ga ni bilo mogoče vjeti na fotografsko ploščo ali film tako pristnega, kakor je bil. Prav zaradi posebnih prilik je marsikaj morda za vedno ušlo, kar pomeni za slovensko narodopisje na slovenskem Koroškem neprecenljivo izgubo in to iz dveh razlogov: prvič, ker je škoda, da padajo v pozabljenje narodni običaji, drugič, ker so prav ti dokaz, da živi na tej zemlji narod s pristno svojimi navadami, jezikom in kulturo in da ima torej pravico živeti in čuvstvovati ne samo zaradi demokratičnih, ampak naravnih razlogov.

Eden takih narodnih običajev, ki je malo znan, imajo tudi v Železni Kapli. Že zgodaj popoldan pred Svečnico si videl letati okrog otroke s cerkvicami, nasajenimi na dolgih lesenih drogovih. Tujec v Jeruzalemu nisi vedel, kaj naj to pomeni. Na vprašanje, kaj to pomeni, si dobil odgovor, da je to taka navada. Vedel si toliko, kakor prej. Za pust je še malo pre zgodaj. Zato počakajmo, bomo videli kaj bo.

Ko je šlo proti večeru, so začeli kapljati otroci od vseh strani. Vsak je imel v rokah cerkvico, nasajeno na dolg lesen drog. Tudi marsikateri odrasel se je pomešal med nje. Najmlajši, ki še niso bili zelo trdni v nogah, so se na slovesnost pripeljali. Za konja je bil oče ali pa mamič. Ves trd od mraza, je mladi kapelčan svečano sedel na saneh in držal cer-

kvico v rokah. Vse to se je zbiralo pri cerkvici Marije Device v Trnju. Kapelski »firbec« je čakal na cesti spodaj. Kaplan je skušal napraviti nekaj reda, toda kaj boš živo srebro lovil z rokami in ga spravljaj v steklenico. Ne gré. Ko se je nabralo že čez sto takih »cerkovnikov«, je sprevod krenil naprej. Toda s tem stvar še ni bila opravljena. Vsa ta mladež se je začela dreti na vse grlo, kakor da bi imela plačano od ure. V začetku niso mogli razumeti kaj vpijejo. Ker smo vsi rojeni več ali manj v znamenju »firbca«, sem se pomešal med to vrvenje. Menda sem se premudro držal ali kaj, ker kmalu se je pridrsal mimo smrkačec in zavpil: zakaj pa ne kričite. Saj bi, pa ne vem. Če bi po mestno vpil, bi kričal: klobase, mast, drva. Počasi sem le ujel na uho, da vpijejo: Ante pante populore... Ante pante kunerole... Razumel sem toliko, kakor če bi te v hipu postavil na Kitajsko. Zdelo se mi je, da mora biti nekaj latinškega. Podobno je bilo rokovanjski latinščini. Sprevod je krenil proti cerkvi, ob cesti pa je stalo polno ljudi, ki so opazovali sprevod. Cerkvice so bile delane iz papirja različnih barv. Notri so gorele svečke in ta svetloba je bila nekaj bajnega. Beneška noč v malem, pod planinami, pokritimi s snegom. Kričanje me je spominjalo na narodni običaj Zelenega Jurija v Beli Krajini. To, kar dela sprevod zanimiv, je ravno ta razsvetljava, sicer je enoličen. Pri dnevni svetlobi bi ta narodni običaj ne bil tako zanimiv in učinkovit.

Vsa ta reka je krenila proti farni cerkvi. V cerkvi je imel g. dekan Zechner

na mladino lep nagovor v slovenskem in nemškem jeziku. Nato so zapeli nekaj Marijinih pesmi, nakar je sprevod krenil proti gradu Hagenegg. Ves čas je bilo kričanje, da je odmevalo od strmih pobočij kapelskih hribov. Ko so prišli na most, so po starem običaju začeli metati v reko Belo cerkvice, ki so plavale po vodi kakor žareče ladje, dokler se niso prevrnile in ugasnile, ali pa se vnele in zgorele. Ko so pometali cerkvice v vodo, je bilo končano. Toda kdo bo razložil pomen tega običaja? Spomnil sem se, da bi v župnišču gotovo imeli kaj zapisanega o tem. Ko sem pobral, je gospod dekan prinesel farno spominsko knjigo, v kateri provizor Stefan Singer popisuje takole ta običaj:

STAR NARODNI OBIČAJ NA PREDVEČER SVEČNICE V ŽELEZNI KAPLI

Tukajšni otroci se na predvečer Svečnice najbolj veselijo. Že cele tedne poprej se pripravljajo na ta večer s tem, da delajo ali pustijo od drugih narediti iz papirja cerkvice. Line, okenca in vrata morajo biti iz modrega, rdečega ali rumenega papirja, čim več je barv, tem lepše. Ko zazvoni večernice, so otroci že zbrani pri romarski cerkvi Device Marije v Trnju. Vsak ima na dolgem po 2 do 3 sežnje visokem drogu cerkvico, v kateri gori sveča, da zasvetljuje različno barvana okenca. Ko odzvoni »Češčeno si Marijo« grejo otroci v procesijo skoz trg do gradu Hagenegg. Njim sledi cela množica radovednih ljudi. Dospetvi do mostu pri gradu pomečejo cerkvice v vodo Belo. Med procesijo ni dosti reda. Največje veselje pa napravlja otrokom vpitje ali kričanje. Čim hujši glas ima kdo, tem bolj kriči, pa vendar vsi enoglasno:

»Ante pante populore«

»Ante pante populore«

ali se tudi čuje:

»Kocelj vrata cvilijo-re«.

Od daleč se to sliši kakor bi otroci molili kakšne litanije.

Odkod ta navada? Kaj pomenijo te besede? S tem si tako marsikateri beli glavo na ta večer.

Stvar je takšna. Ta običaj mora biti že več sto let star. Najstarejši ljudje pripovedujejo, da je bila enkrat pred davnim časom tukaj velika povodenj. Farna cerkev in cela Kapla je bila na predvečer Svečnice pod vodo. Le cerkev Device Marije, ki stoji na hribu, je bila še na suhem. Takrat so se ljudje zaobljubili k tej procesiji. Žalibog o tem ni najti kaj zapisanega. Pa če kdo pozna tukajšnjo lego kaple, da se tu stekajo trije potoki, Bela, Obirsko in Zobnik, če je že tu kdaj slišal ono: šumenje, ropotanje in drvenje vod, ki že ob navadnem deževju valijo s seboj med valovi velike skale, ta bo tudi uvidel, da je ta početak čisto naraven in verjeten.

Pa odkod one besede: Ante pante populore? Kaj pomenijo? Na Svečnico se blagoslovlja, kakor je znano v cerkvah sveče. V prejšnjih časih je bila navada in v mestih, kjer škof sveče blagoslovijo, je še, da grejo ljudje s procesijo po cerkvi z gorečimi svečami v rokah. Duhovniki molijo ali pojejo med procesijo canticum

Klevčarica, kaj vidi, da je fantu hudo. Postrani očine moža in spelje pogovor spet na šolo.

Kaj rine v fanta, ko vidi, da je še ves mehak?

S trdo nočjo ležajo. Jernejev prostor je v čumnati. Prijazna sobica. Stari Klevč je imel tu svoj kot. Zdaj bo Jernejev.

Na podstrešju je preveč samotno.

Klevč leži in prepišljuje. Klevčarica je že zdavnaj zaspala. Zunaj šumi voda.

»Kje neki je, že videl tak obraz? Isti nos, ista brada, isto čelo.«

Vroče gre po Klevču. Čuti, kako se mu pretaka vročica iz glave v roke, v noge, v celo telo. Še med lasmi je znoj.

Takle obraz je imel Jernej Premc takrat, ko se je dvignil iz za brnjavega grma. Natančno takega, samo oči so mu bile kalne.

In spet prihaja prihod, spet se nekdo prevrača v veži, kakor da v smrtni grozi bije z nogami ob tla.

Klevč ne more drugače, kakor da zbudi ženo.

»Neža, ali ni fant kar prijazen?«

»Prijazen. Samo, kaj ti, sedaj hodi na misel, Spi.«

Tako sem mislil. Čez dan te nisem hotel vprašati.

Klevčarica se spet zaspuče v zid.

Potlej počasi pride mesečina. Klevč ve, da se živa čez slame v grapo.

Klevč se še enkrat pokriža, nato zapre oči. Zdaj hoče misliti samo še na to, kako bi bilo, ko bi Jernej za vselej ostal v Grabnu.

Tako pripraven fant, preklemsko.

III.

Na soboto je Picel naročil Klevču naj se oglasi zavoljo Jerneja na županstvu.

»Zavoljo Jerneja.«

Klevžu vroče udari v misli.

»No ja, zavoljo fanta, ki si ga vzel.«

»A tako. Prav, saj tako kanim v vas. Sladkorja mi zmanjkuje.«

Zdaj gre Klevžu mraz po hrbtu. Kako se je po neumnem ustrašil. Za Premca vendar nihče ne ve. Pa se tako žene.

Ko Picel poganja v breg, Klevč še vonomer gleda za njim.

»K županu moram torej. Le kaj bi Bregar še rad? No, kazno ni, da bi bilo kaj slabega.«

Vendar ni nič prave volje. Nekam brez pravega namena odmotovili v mlin. Za Kimovca mora zmlati še nekaj turščice.

Koj po jezini se odpravi.

»Kam pa greš?« je radovedna Klevčarica.

»K županu stopim, me je klical. Bom koj nazaj. Z Jernejem popazita v mlinu.«

Če pride Boltar po turščično moko, vreča stoji pri stopah. Drugega pa mislim ne bo. Za Jernača še nisem zmlat rži. Bo že počakal. Če mu ni všeč, naj pa na Bistrico nehe.

Med vrati še naroči za Devsovo kašo.

Potlej odklampa na bližnjico.

Pred mlinom stoji Jernej. Gleda v rako in preko rake na travnik.

»Kar privadiš si se, pride iz mlina še Klevčarica. »Kdo bi si mislil? Pa še nikoli v mino.«

»Saj sem dovolj star, se smeje Jernej in gleda race, ki se vozijo po vodi.«

»Ni vsak tak. Stokrat mu poveš, pa še narobe napravi.« Potlej Jernej sliši, da gre kamen že precej na prazno.

»Nasuti bo treba.«

In zgine po stopnicah v mlin.

Kmalu za njim še Klevčarica. Navadila se je bila fanta, kakor da je njen. Kar dobro ji je delo, če je bila poleg njega.

Vreme je bilo lepo, čeprav se je ponujal jug. Sever od Grmade sem ga je krepko tiščal nazaj.

Travniki so bili že skoraj sivi, kakor povlečeni s tanko plastjo glina. Pol Kozarjevo brv je zadnje deževje nanosilo dračja, da je bilo oddaleč lahko opaziti škropljenje vode, ki se je ustavljala ob vejevju. Klevč je že pred nekaj dnevi nameraval vse s kavlji razvleči vsaksebi. Naj voda še naraste. Zna se brv odnesti. Potlej Slemenci ne bodo mogli do mlina. Koj bo škoda.

Jernej se je kraja privadil. Lep kraj tale samota. Čudno, da se je Klevču mogla zameriti. Ves dan mir in če bi mlina ne bilo, bi tujec komaj vedel, da je tu v grapi življenje. Jesenska mirnost spi pod skrivenčenimi vrhami, ki rasto po travnikih prav do Kotnice. Za hišo raste jagned, visok in vitek kakor sulica. Oreh mu seže komaj do prvih, košatih vej.

Jerneju ni bilo dolgčas. Vedno je kdo prišel v mlin in vsak se je malo zasedel. To in ono je vedel povedati.

Jernej je že celo oral. Na Graberci za praho. Sprva je vodil, potlej se ni mogel zmagati.

»Oče, ko bi še jaz poskusil. Počasi bi se naučil.«

Klevč je kar čakal. Pri priči mu je prepuštil ročice.

»Pritiskati ti ni treba, samo glej, da ti pluga ne vrže iz brazde.«

Jerneju je bilo kar vroče.

»Fant, kar gre ti, prekvamansko. Poglej no. Dober kmet boš.«

»Če smem še, oče, prosil Jernej.

»Ne bo ti v škodo, če se naučiš.«

Vso praho na Graberci je zoral Jernej.

Tega ne more pozabiti. Saj je v mino tudi prijazno, pa ne tako, kakor na njivi.

Klevč je zvečer zgovoren kakor prvi dan, ko je Jerneja prvič zagledal.

Ko sta z Nežo sama, ne more biti tiho.

»Ti, Neža, Jernej bi bil za naju. Ko bi hotel za vselej ostati v Grapi. Za sina.«

»Prijazen fant je, na moč prijazen«, je pritrdila Klevčarica.

»In za delo pripraven. Vse mu stoji k rokam.« Klevč in Klevčarica, oba si želita eno.

Da bi Jernej ostal in da bi sprejel Klevčovo ime. Če na spomlad odide, bo v Grapi tako pusto kakor še nikoli.

Klevč je župana precej dobil. Čeprav je bil Bregar na moč prijazen, je bilo Klevču vendar čudno neprijetno, ko sta stopala v uradno sobo.

»Zavoljo fanta si me klical. Ali so se nemara premislili?«

Klevč se je samo tega bal. Če mu Jerneja vzemo, so mu Grapo do kraja pristudili.

»Zakaj bi se premislili? Samo polo moraš podpisati.«

»Sem mislil, se sredi besede ustavi Klevč. Bregar išče polo.«

»Tole bo. Tu spodaj podpiši, da si fanta vzel in da boš zanj do spomladi res skrbel, kakor se spodobi.«

Klevč natika očala in roka se mu vidno trese.

»Tu praviš, da naj podpišem.«

»Na desni spodaj.«

Klevč bere. Čuti, da mu znoj stoji na čelu. Jernej Premc, sin padlega Jerneja Premca, delavca. Obvezujem se, da...

(Dalje prihodnjič.)

»Ante, pante...«
Simeonis: »Nunc dimittis servum tuum. Quod parasti ante faciem omnium populorum.« In to je sedanje: »Ante pante populore.«

Istina je, da so do leta 1851 in 1852 otroci še molili cel canticum latinsko. Takrat je še živel stari mežnar pri Devici Mariji (umrl 1886): »Tone« po imenu. Ta se je z otroci kvaril in jim ubijal v glavo to latinsko pesem. Polovico vrstice je molil od popred, otroci so odgovarjali drugi del vrstice.

Tone: Nunc dimittis servum tuum Domine.

Otroci: Secundum verbum tuum in pace.

Tone: Quia viderunt oculi mei.

Otroci: Salutare tuum.

Tone: Quod parasti.

Otroci: Ante faciem omnium populorum.

Tone: Lumen ad revelationem gentium.

Otroci: Et glorium plebis tuae Israel.

Tone: Gloria patri et f...

Otroci: Sicut erat in principio... zopet od začetka. Otrokom je bil najbolj všeč verz: Ante faciem...

Otroci, kakor znano, imajo trde glave posebno za latinske besede, kar se že pri ministrantu vidi, ki besede včasih čisto predrugačijo. Tako je bilo pri tem verzu. Popravili so ga po svojem, da se je bolj vjemalo in šlo bolj po taktu. V začetku so še dosti lepo izgovarjali celo pesem, ko so pa prišli na trg, je bilo še samo: Ante pante populore...

Kocelj vrata cvilijo-re je nastalo l. 1854. Pri Koceljnu (sedaj pri Šumeju) so imeli na dvorišču hišna vrata, ki so res čudno cvilile, ker jih nihče ni namazal. Otroci grejo ravno mimo, ko nekdo vrata odpre. Pa so otroci kar porabili in vpletli med svoj: Ante pante in še do sedaj se je ohranilo, čeravno ne cvilijo več.

V Železni Kapli, leta 1898.

Stefan Singer, provizor.

Dne 19. januarja je cerkveni pevski zbor iz Žitare vasi igral pri nas igro »Metka z Vrbskega jezera«. Za uvod nas je presenetil žitajski pevski zbor, ki ima dobro izvežbane in lepe glasove. Zapel je domačo žitajsko himno »Prelepa je žitajka fara«. Tudi med odmorom so zapeli nekaj pesmi, ki smo jih z veseljem in užitkom poslušali. Pevovodnji čestitamo k tako dobro izvežbanemu zboru. Žitajskim pevcem pa najlepša hvala za trud in požrtvovalnost ter za lepe ure, ki so nam jih napravili z igro in petjem. Dvorana je bila polna. Na svidenje še večkrat s kakšno igro!

Dodamo še nekaj, ki se tiče nas Kapelčanov. Tudi mi Kapelčani želimo, da bi se naši kapelški in okoliški fantje in dekleta, kakor tudi stari igralci zdramili in priredili kakšno igro. Cerkevni pevski zbor naj tudi ne izostane. Upamo, da bo postal kapelški pevski zbor tak, kakor je bil nekdanj, ko je slovel po vsej Podjunski dolini kot najboljši slovenski mešani zbor, ki ga je vodil in učil odlični pevovodja in organist v Železni Kapli Franc Huderlap. To ne bi bilo težko izvedljivo, saj je pevec in pevk dovolj na razpolago.

GREBINJ

23. t. m. smo imeli dan češčenja od sedme ure zjutraj do sedme ure zvečer. Vse dopoldne so bile svete maše z dverna pridigama. Celodnevno češčenje je bilo dobro obiskano. Posebnost je bila slovenska služba božja s pridigo, petjem in litanijami. To je bila prva po plebescitu. Slovenska pridiga na ta dan je bila prvič sicer že lansko leto, vendar potem nič več. Torej je letos zaznamovati majhen napredek. Imenujte to milost ali drobtinico pravice ali kakor hočete, saj župnija je še, kakor nekdanj vsa slovenska s peščico pristnih Nemcev, pač pa z večjim številom v šolah ponemčene mladine. Kar poznalo se je, da so prosteje zadihale prsi starejših, spominjajoč se časov, ko je bila služba božja še vsa slovenska in se jim je večkrat tožilo po pridigi in lepih slovenskih pesmih v materinem jeziku. Neka ženska se je menda hudovala in strašila, da bodo poleg nemških pridig spet slovenske. To bi bil pa res velik strah! Taki nestrpneži naj bi pomislili, kdo daruje in kdo je pomagal pri zidanju novo posvečene cerkve. Trg je bil pred 90 l. nemški in župnija zase. Na ukaz škofa Slomška v St. Andražu se je župnik Janez Hutter (1857 — 1886) lotil trudupolnega dela in začel zidati novo cerkev ter deliti veliko klostersko faro s priključitvijo k grebinjski. Okoli in okoli Grebinja so kmetje spadal pod kloster. Odslej se je moralo seveda bolj gledati na Slovence in je bila nemška pridiga bolj redka. Po plebescitu je nadučitelj Bohatta s svojim nemškim pevskim zborom prevzel vodstvo na koru. Za župnika je prišel Nemeč Potjak, ki je obljubil, da se bo naučil slovensko, pa so ga pregovorili nemško misleči tržani, da

se ni. Slovenska pridiga je spet bila, ko je prišel duhovnik, vsaj nekoliko zmožen slovenščine. Sedanj župnik je slovenščine popolnoma vešč, vendar se vzdržuje nemški značaj cerkve zaradi posebnih razmer. Grebinj meji na nemški župniji Pustrico in Golovico, pa še tu so Slovenci. Kakor se čuje, hoče biti št. Jur s št. Vidom zahodna trdnjava velikovške dekanije, Grebinj naj bi bil vzhodna. Pa ne bo, še ni kočevski otok.

ŠKOFICE

Preteklo leto je bilo zelo suho, posebno še prva polovica leta. Vkljub vsemu pa je bil pridelek še kar zadovoljiv. Ljudje se niso preveč pridno ženili. Imeli smo le štiri poroke. Jih je še mnogo, ki cincajo in odlagajo. Krstov smo imeli 27, rojstev pa le 23 (7 nezakonskih in 16 zakonskih), umrlo jih je 8, od teh 1 otrok. Dal Bog, da bi se nam ohranil rod zdrav na duši in na telesu. Nesprevidena sta umrla v preteklem letu dva. Eden od teh je bil samomorilec.

V preteklem letu se je posrečilo obnoviti severno stran župnijske cerkve, obnovili smo streho mrtvašnice, plot okrog župnišča in postavili dve peči. Vkljub temu pa je še vedno 2,95 pribitka v cerkvenem proračunu.

Sedaj pa še nekaj tekočih novic. Ob veliki udeležbi faranov smo pokopali Kristijana Aleša, cestarja iz Škofič. Umrli je na posledicah malarije, ki ga je vsako leto po prvi svetovni vojni položila na posteljo. Letos se ji ni mogel več zopet postaviti. Imeli pa smo tudi veselo poroko s sv. mašo. Šornova Berti si je v Pulpicah izbrala svojega ženina (morda je bilo tudi narobe). Ker se je ženin odločil, da bo ostal z nevesto v našem kraju, smo v poroko privolili. Da so našemu gospodu župniku umrla dobra mati, ste brali pa že v prejšnji številki »Koroške kronike«.

OTOK

Veliko veselje nas je navdalo, ko smo prvo nedeljo v mesecu zopet zaslišali v cerkvi slovensko pridigo ter slišali slovensko petje. To bo od sedaj naprej vsako prvo nedeljo. Ta nedelja bo ob enem tudi stanovska nedelja za slovenske starše.

Dne 29. jan. se je pri nas smrtno ponesrečil Karli Budin, po poklicu mizar. Pokojni je delal v ladjedelnici v Pričicah. Ker je bil zaradi zapore toka obrat ustavljen, so bili vsi delavci odpuščeni, med njimi tudi Karli. Ker ni imel drugega dela, je pomagal v gozdu sekati drva. Nesreča pa je hotela, da se je nanj prevrgla težka bukev in mu tako močno poškodovala prsni koš, da je bil pri priči mrtev. Pokojni je med vojno veliko pretrpel na raznih frontah, čeprav je imel šele 22 let. Za mladim fantom vsi, ki smo ga poznali, močno žalujemo. Želimo, da bi mu Bog obilo poplačal vse, kar je na svetu do brega storil. Naj mu sveti večna luč!

HUMCE

Da ne boste mislili, da smo v Humčah res zaspali, eva vam nekaj novic. Za silvestrovo smo imeli prav lepo slavnost, katere so se udeležili vsi možje in fantje. Domač zbor nam je prav lepo prepeval in smo mu zato vsi hvaležni.

Ob koncu vam napišemo še našo staro novoletno pesem:

Učakali smo novega leta dan,
čast, hvalo dajmo Bogu,
ta staro je že preteklo,
nazaj ga nikoli več ne bo.

Kol'ko sto taužent prijateljev,
leži na tem žegnanem britofu,
ki so lani ta današnji dan,
veselje obhajali še.

Danes je ta osmi dan,
ko je biv Jezus rojen,
je biv rojen, iz nebis poslan
v jasle položen,
leži tam v eni cotavi štalici,
med živinco na slamici,
te kralj nibis noj zemlje,
ki si hotel trpeti za use.

ŠKOCIJAN

Preteklo nedeljo »so škocijanski otroci napovedali vojno premost, ki za nobeno ceno ne najde poti v škocijansko šolo«, vsaj tako je povedala v svojem govoru mala Otičeva Metka. Ker radi pomanjkanja premoga še sedaj ni v šoli pouka, so kljub hudemu mrazu otroci vsak dan hodili k pevskim vajam in skušnjam za lepo pravljico igro »Sirota Jerica«. V nedeljo pa so nas s svojim nastopom resnično presenetili. Celo vrsto narodnih pesmi so nam zapeli s čudovito dovršenostjo, nekatere celo troglasno. Prav tako so nam tudi zaigrali tako lepo, da smo vsi po dvorani jokali. Posebno nam je ugajala Jarčeva Pepca v vlogi sirote Jerice. — Vse kaže, da bo nekoč postala zelo dobra igralka. Sicer nas otroci nedeljo za nedeljo

razveseljujejo tudi s svojim lepim cerkvenim petjem. Voditelju otrok moramo biti pač hvaležni za njegovo požrtvovalno delo.

V nedeljo, 9. februarja, pa bomo imeli zopet prireditev. Ta bo bolj pustnega značaja, tako da se bomo lahko pošteno nasmejali. Kar dve igri nam pripravljajo: »Pri gospodi« in pa »Trije snubci«. Z veliko vnamo se uče večer za večerom, tako da smo prepričani, da bo dobro uspelo.

Za pustno nedeljo pa pripravljamo naš nemurni organist Nužej cel pevski koncert, ki bo v hotelu Obir pri g. Wuteju. Tja se bomo šli pa na pustno nedeljo zabavati, pa tudi malo zavrtili se bomo, v postu pa bomo nato zelo pridni. Če pa ne verjamete, pa nas pridite pogledat.

*

Od škocijanske občine smo prejeli v objavo:

»Vse obtožbe proti občinskemu tajniku in trgovcu Engelbertu Moriju iz Škocijana, označuje občinski odbor kot neosnovane.« (Ker je bil dopis poslan v nemščini, ne prevzemamo za prevod nobene odgovornosti.)

PLIBERK

Težak udarec je za družino, če izgubi očeta, še skoro hujši, če izgubi mater. Sirote so otroci, če v zgodnji mladosti izgube očeta in mater. Take sirote so postali Pistotnikovci, p. d. Mlinarjevi otroci s Komelna. V decembru lanskega leta jim je umrl oče, v torek, 14. jan., pa smo položili na pokopališču v Nonči vasi k večnemu počitku njihovo mater, ki še ni izpolnila 42. leta.

1. maja je legla na bolniško posteljo. Zaman je iskala zdravja v bolnici in pri zdravnikih, ki so ugotovili, da za njo ni več rešitve. V boleznih je strašno trpela, a je s čudovito mirnostjo in vdanostjo prenašala bolečine. Obličje in vzdih so razodevali, koliko trpi. Smrti se ni bala, le skrbelo jo je, kako bo z otroci, saj je najmlajša hčerka stara šele 4 leta. Upala je, da bo njen mož vsaj nekaj časa še živel, da bodo otroci malo odrasli. Zato je bil zanjo toliko hujši udarec, ko je ta v decembru lanskega leta nenadno umrl.

Vedela je, da tudi sama ne bo več dolgo trpela. Sorodnike je goreče prosila, naj po njeni smrti skrbijo za otroke in jih krščansko vzgoje. Po svojem zadnjem obhajilu 3. jan. je poklicala k sebi svoje otroke in jim podarila materinski blagoslov. Vsak posebej je pokleknil k njeni postelji. Najprej 4letna Sabina. Mati je stegnila svojo koščeno desnico, naredila nad njo križ ter pri tem govorila: »Blagoslovi te Bog Oče, Sin in Sveti Duh!« Nato jo je še sama pokrižala in pokropila z blagoslovljeno vodo. Enako so prejeli njen zadnji blagoslov drugi otroci. Naročila jim je naj bodo pridni in naj ubogajo svojo najstarejšo sestro Milko. Milko je že posebej prosila, naj bo pametna in skrbni za druge. »Poglej! Kaj, pa imaš od življenja? Vse moraš enkrat zapustiti. Ko bom umrla, vzemi ta moj rožni venec, ki naj te spominja name in na moje nuke.«

V nedeljo, na praznik sv. Družine je zatisnila svoje trudne oči. Njena duša je očiščena v tolikem zemskem trpljenju odšla v domovino, kjer ni več joka, trpljenja in skrbi.

Pogreba se je udeležilo veliko število faranov. Ob grobu so ji spregovorili v slovo ganljive besede g. dekan, pevski zbor pa je zapel žalostinko »Vigred se povrne«.

Bog poplačaj mrtvi Mlinarjevi mami za njen prelep zgled, ko je s toliko vdanostjo prenašala nepopisno trpljenje. Bog ji podeli bogato plačilo za njeno nežno skrb za otroke. Vas pa, Mlinarjevi otroci, ki ste ostali sirote brez staršev, naj spremlja materin blagoslov skozi vse življenje, in naj vas varuje pred nesrečami, da se boste enkrat spet sešli v nebesih s svojimi starši.

METLOVA

Že dolgo časa ni bilo iz našega kraja ničesar slišati. Gotovo si mislite, da nas je sneg popolnoma odrezal od sveta. Deloma imate sicer prav, ker je zadnje čase zapadlo toliko snega, da komaj vidimo, od hiše do hiše, pa smo vkljub temu ostali pri življenju. Večji del sedanjega časa presedimo za pečjo, ker je zunaj premrzlo. Sedaj smo nekoliko boljše volje, ker je pač predpust tu. Žal, da ne bo letos v predpustu nobene poroke.

Vkljub visokemu snegu pa nas ni pozabila smrt. Dne 28. januarja smo položili k večnemu počitku Kajžrovo mater iz Metlove. Pokojna je dočakala 74 let. Bila je vzorna žena in mati ter splošno priljubljena, kar je pokazala številna udeležba pri pogrebu. V slovo so zapeli tudi domači pevci. Naj počiva v miru, Bog pa naj ji da obilno plačilo.

ŠMARJETA V ROŽU

V nedeljo je bila pri nas lepa smučarska tekma, katere se je udeležilo veliko število mladih smučarjev. Start je bil pri Piskerniku, cilj pa pri gasilnem domu. Med tekmovalci je zmagal Ernest Vračnik, ki je dobil za nagrado nove smuči. Isti dan je bila tudi prosvetna prireditev. Zaradi smučarske prireditve je bil občni zbor Prosvetnega društva preložen na pustno nedeljo. Takrat bo tudi igra »Trije tički«.

Slovenski pouk na ljudskih šolah

Kakor dež po neskončno dolgi suši so pozdravili naši ljudje uvedbo slovenščine v šolo. Dovolj dolgo smo sicer čakali na to, po je vendarle prišlo. Vkljub vsemu pa so razmere pri slovenskem pouku še vedno žalostne. Pred dnevi sem dobil od prijatelja pismo, ki mi piše:

»Predvčerajšnjim je prišel k meni mlad učitelj iz K. Prosil me, če mu lahko preiskrbim kako knjigo za pouk slovenščine. Od doma sicer zna slovensko, vendar ga to znanje še ne usposablja za poučevanje v šoli. Rečeš se mi je smilil in dal sem mu, kar sem pač imel. Slučajno sem imel »Slomškovo čitanko«, ki jo je izdala »Koroška kronika« in še neko staro slovensko-nemško knjigo. Čudim se, da se nihče ne pobriga za izdajanje slovenskih knjig.«

Stvar je zelo važna in utegne biti usodna za našo mladino, če ne bomo po najboljših močeh vsi pomagali našim mladim učiteljem in jim dali možnost, da se slovenščine res dobro naučijo.

Opomba uredništva: Zelo primerno čtivo za šolsko mladino, pa tudi primerno za učitelje je »Mladi Korotan«, ki smo ga izdali za božične praznike. Cena za šole je 50 gr., če ga naročite neposredno pri naši upravi. Kot vemo, pa ima tudi deželni šolski svet namen izdati slovensko čitanko, ki bo gotovo veliko pripomogla k premostitvi začetnih težav pri pouku slovenščine.

Koruzno slamo

prevzemam v vsaki količini za izdelavo metel in ščetk za ribanje. V ta namen kupim tudi vsako količino domačega sirka.

Tvrška BERGER.

CELOVEC, Mondgasse 2 in St. Veiter
Straße 19. 255

MAI OGLASI

Mlajšega hlapca, ki je vajen kmečkega dela, iščem. Oskrba dobra, plača po dogovoru. Ponudbe poslati na upravo »Koroške kronike«. 257

Mizarskega pomočnika iščem. Plača po dogovoru; za hrano in stanovanje je preskrbljeno. Ponudbe poslati na upravo »Koroške kronike«. 258

Kupim orehov, dobov, kličev, črešnjev in jesenov les; plačam najboljšo ceno ali vam v zameno naredim hišno opravo. Ponudbe poslati na upravo »Koroške kronike«. 259

Koruzno slamo (ličkanje) v vsaki množini iščem; plačam dobro. Večje količine odpeljem sam. Ponudbe poslati na: Postfach 121, Celovec (Klagenfurt). 260

Posestvo v Jugoslaviji (hišo in njivo) za menjam s podobnim posestvom tu na Koroškem. Interesenti naj se obrnejo na naslov: Arnschek Ana, Eichhofsiedlung 21, p. Straßgang bei Graz, Stm. 261

Isizvedbe:

Komu je kaj znano o Rutar Jakobu, Obgr., F. P. M. 05508 (nazadnje se je oglasil 25. 3. 1945 z nekega otoka blizu Reke Fiume preko »Marinepostamt« Dunaj—Wien)? Obvestila prosim poslati na naslov: Rutar Urša, Pečnica št. 6, p. Ledince (Ledenitzen), Koroško. 262

Iršči Marka, žagarja (prejšnje bivališče v Trbunjah na Koroškem), išče njegov nečak Iršči Leopold (Mihael), doma iz Vitant, Slovenija, sedaj bivajoč v Waltersdorfu 115, p. Waltersdorf bei Hartberg, Stm. 263

SLIKE

vseh vrst, povečave in pomanjšanja, umetniške slike, nagrobne slike (po kakršnikoli fotografiji)

VAM NAPRAVI

umetniški atelje

CARL HEDANEK

CELOVEC, Paulitschgasse 13,

tel. 20-90.

Zahtevajte cenike! 228